

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma

Mataleena Kaasinen

YRITYSPERUSTEISEN IKÄIHMISTEN PERHEHOIDON LIIKETOI-
MINTASUUNNITELMAN MALLI

Opinnäytetyö
Syyskuu 2021

Karelia
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Syyskuu 2021
Liiketalouden koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä
Mataleena Kaasinen

Nimeke
Yrityspeniteisen ikäihmisten perhehoidon liiketoimintasuunnitelman malli

Toimeksiantaja
Kiteen Evankelinen Kansanopisto

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia mahdollisuutta toteuttaa ikäihmisten perhehoitoa niin, että ikääntynyt ihminen voisi itse olla perhekodin maksava asiakas. Opinnäytetyön toimeksiantaja, Kiteen Evankelinen Kansanopisto, tarjoaa koulutusta ikäihmisten perhehoitajille. Toimeksiantajan toteuttaman PerhEke-hankkeen myötä yritettiin etsiä uusia tapoja työllistyä perhehoidon avulla.

Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisena kehittämistyönä vuorovaikutuksessa eri kohderyhmien kanssa. Tutkimusta tehtiin havainnoimalla perhehoidon arkea, teemahaastattelemalla sidosryhmiä sekä peilaamalla ratkaisuehdotuksia olemassa olevaan lainsäädäntöön ja käytäntöihin. Koska tutkittava toimintamalli perustui olemassa olevaan lakiin, teoriaan ja käytäntöihin, oli lainopillinen tutkimus peruste koko opinnäytetyölle. Opinnäytetyössä käytettiin jatkuvaa vuoropuhelua sidosryhmien kanssa sekä arviota ratkaisun toimivuudesta ja hyödyllisyydestä.

Opinnäytetyön prosessissa päästiin vuoropuheluun alaa säätelevien viranomaisten kanssa. Yleiset edellytykset tutkimuksen kohteena olevalle toimintamallille todettiin olevan olemassa. Jokainen perhekoti on kuitenkin erilainen yksikkö. Suomessa on erilaisia alueellisia näkemyksiä perhehoidosta, joten yleispäteviä vastauksia ei pystytä antamaan. Opinnäytetyön tuotoksena syntyneitä liiketoimintasuunnitelman mallia on jo käytetty toimeksiantajan koulutuksissa ja tullaan käyttämään myös jatkossa. Tutkimuksen tuloksena syntyneitä tietoa voi toimeksiantaja käyttää myös tulevissa hankkeissaan.

Kieli
suomi

Sivuja 66
Liitteet 3
Liitesivumäärä 3

Asiasanat
liiketoimintasuunnitelmat, perhehoito, perhekodit, ikääntyneet

	<p>THESIS September 2021 Degree Programme in Business Economics</p> <p>Tikkarinne 9 FI 80200 JOENSUU FINLAND Tel. +350 13 260 600 (switchboard)</p>
<p>Author Mataleena Kaasinen</p>	
<p>Title Developing a Business Plan for Family Care Units for the Elderly</p> <p>Commissioned by Evangelical Folk High School of Kitee</p>	
<p>Abstract</p> <p>The purpose of the thesis was to study the possibility of implementing family care for the elderly so that the elderly person could be the paying client of the family home. The commissioner of the thesis, Evangelical Folk High School of Kitee, provides training for family caregivers for the elderly. The creation of the PerhEke project forced us to find new ways of working in the family care for the elderly.</p> <p>The thesis was carried out as a research and a development task in interaction with different target groups. The research was conducted by observing the daily life of family care, theme interviewing stakeholders and mirroring proposed solutions to existing legislation and practices. Since the operating model to be studied was based on existing law, theory, and practices, legal research was the basis for the entire thesis. The thesis used a continuous dialogue with stakeholders and an assessment of the functionality and usefulness of the solution.</p> <p>In the thesis process, a dialogue was created with the regulatory authorities. The general preconditions for the operating model were found to exist. However, each family home is different. Finland also has different regional views on family care, so it is not possible to give universally valid answers. The business plan model created as an outcome of the thesis has already been used in the commissioner's training and will continue to be used in the future. The information gathered through the research can also be used by the commissioner in their future projects.</p>	
<p>Language Finnish</p>	<p>Pages 66 Appendices 3 Pages of Appendices 3</p>
<p>Keywords business plans, home care, family homes, senior citizens, elderly</p>	

Sisältö

1	Johdanto	6
1.1	Toimeksiantaja.....	6
1.2	Toimeksiannon tausta ja lähtökohdat	7
1.3	Tavoitteet	8
1.4	Tutkimuskysymykset.....	9
1.5	Rajaukset.....	9
1.6	Opinnäytetyön rakenne.....	10
1.7	Lähestymistavat.....	11
1.8	Toteutus.....	13
1.9	Eettisyys ja luotettavuus	15
2	Perhehoito ja ikäihmisten perhehoito Suomessa	16
2.1	Perhehoito ja perhehoitaja	17
2.2	Toimeksiantosopimus	18
2.3	Ammatillinen perhehoito	18
2.4	Ikäihminen perhehoidossa.....	19
2.5	Perhehoitoa säätelevät viranomaistahot ja lait.....	20
2.5.1	Yleiset lainsäädännölliset edellytykset.....	21
2.5.2	Arvonlisäverotus	23
3	Liiketoimintasuunnitelma.....	25
3.1	Liikeidea, toiminta-ajatus ja strategia.....	26
3.2	Asiakkaat ja asiakkaiden tarpeet	27
3.3	Kilpailijat ja toimiala	28
3.4	Palvelut ja tuotteet	29
3.5	Riskit.....	29
3.6	SWOT ja resurssit.....	30
3.7	Markkinointi ja myynti	32
3.8	Taloudellinen suunnittelu	33
3.9	Yhteiskunnallinen yritys ja vastuullinen liiketoiminta	35
4	Aikaisemmat tutkimukset	36
5	Tulokset	38
5.1	Mallin soveltaminen lainsäädäntöön ja käytäntöihin	38
5.2	Yhtiömuodon merkitys	39
5.3	Käytännöt.....	40
5.4	Teemahaastattelut	41
5.4.1	Perhekodit ja asiakkaat.....	41
5.4.2	Viranomaistahot.....	42
5.5	Havainnointi	43
6	Liiketoimintasuunnitelman runko yritysperusteiseen perhehoitoon ikäihmisille	45
6.1	Liikeidea, toiminta-ajatus ja strategia.....	45
6.2	Asiakkaat ja asiakkaiden tarpeet	46
6.3	Kilpailijat ja toimiala	47
6.4	Palvelut ja tuotteet	47
6.5	Riskit.....	49
6.6	SWOT ja resurssit.....	49
6.7	Markkinointi ja myynti	50
6.8	Taloudellinen suunnittelu	51
6.8.1	Tulot ja rahoitus	52

6.8.2	Kulut ja rahan käyttö	53
6.8.3	Laskelmat	54
6.9	Muut huomioon otavat seikat, ilmoitukset ja luvat	54
6.9.1	Viranomaisilmoitukset ja luvat.....	54
6.9.2	Sidosryhmien kanssa tehdyt sopimukset	55
6.9.3	Asiakkuuksiin liittyvät sopimukset ja pakolliset suunnitelmat	56
6.9.4	Yhtiösopimukset, yhtiöjärjestys, tilat, varusteet ja henkilöstö	57
7	Johtopäätökset ja pohdinta	59
7.1	Tavoitteiden toteutuminen	59
7.2	Menetelmien ja tulosten luotettavuus ja eettisyys	60
7.3	Pohdinta ja jatkotoimenpiteet.....	60
	Lähteet.....	63

Liitteet

Liite 1	Teemahaastattelurunko 1: Perhekodit
Liite 2	Teemahaastattelurunko 2: Asiakkaat (ikäihmiset ja omaiset)
Liite 3	Teemahaastattelurunko 3: Viranomaiset

1 Johdanto

Ikäihmisten perhehoito tarkoittaa nimensä mukaisesti hoidon ja huolenpidon antamista vanhuseläkeikäiselle ihmiselle perhehoitajan tai hoidettavan kotona perheenjäsenenä (Perhehoitolaki 263/2015, 3. §; Perhehoitoliitto 2021a; Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista 980/2012, 3. §). Opinnäytetyössä käytetään ikääntyneestä ihmisestä termiä ”ikäihminen”, koska termi on yleisesti vakiintunut ja käytössä puhuttaessa perhehoidosta.

Perhehoitoa voi toteuttaa yksityishenkilönä toimeksiantosopimuksella tai yritysammattillisena perhehoitona. Myös yrityksen toteuttama perhehoito tapahtuu hoitajan yksityiskodissa (Perhehoitolaki 263/2015, 2., 4. ja 6. §). Yrityspohjainen perhehoito opinnäytetyössä tarkoittaa uudenlaista mallia toteuttaa perhehoitoa yrityksenä, jonka maksavana asiakkaana on palvelua käyttävä ikäihminen. Hoito tapahtuu myös tutkittavassa mallissa edelleen perheessä, perhehoitolain piirissä.

1.1 Toimeksiantaja

Kiteen Evankelinen Kansanopisto on Kiteellä sijaitseva monipuolista opetustarjontaa antava kansanopisto. Opisto on ollut toiminnassa jo 70 vuoden ajan, opisto antaa tällä hetkellä sekä lukuvuoden kestävästä koulutuksesta että lyhyempää kurssimuotoista opetusta. Kiteen Evankelinen Kansanopisto on aloittanut ikäihmisten perhehoidon koulutusjärjestelmän kehittämisen vuonna 2009. Opisto toimii Siun soten alueen Ikäihmisten perhehoidon koulutuksen ja tuen keskuksena. Evankelinen Kansanopisto on jo vuosia kouluttanut Siun soten, eli Pohjois-Karjalan alueen ikäihmisten perhehoitajia. Kiteen Evankelisen Kansanopiston tavoite on ollut ajaa ikäihmisten perhehoidon näkyvyyttä ja luoda toimivia käytänteitä ja normistoa. (Kiteen Evankelinen Kansanopisto 2020; Paakkunainen 2020; Kosonen 2020.)

Kiteen Evankelinen Kansanopisto on toteuttanut vuosina 2018-2021 PerhEke-hankkeen, jonka tavoitteena on ollut tukea heikossa työmarkkina-asemassa olevien, haja-asutusalueilla asuvien ihmisten työllistymistä perhehoitajuuden kautta. PerhEke-hanketta hallinnoi Kiteen Evankelinen Kansanopisto ja yhteistyökumppaneita ovat muun muassa Siun sote, Te-palvelut, Savon ammattiopisto ja Suomen perhehoitoliitto. Hankkeen tarkoitus on ollut vaikuttaa työttömyyteen perhehoidon avulla ja yhdistää yrittäjyyttä ja perhehoitajuutta. Tavoitteisiin on pyritty kouluttamalla ammatillisia perhehoitajia pilottikokeilun avulla. Hankkeen aikana Pohjois-Karjalan perhehoidon koulutus- ja tukimalli on ollut tarkoitus laajentaa myös Pohjois-Savon alueelle. (Kiteen Evankelinen Kansanopisto 2020; Paakkunainen 2019.)

1.2 Toimeksiannon tausta ja lähtökohdat

Yksi PerhEke-hakkeen osa-alue on ollut yritysperusteisen perhehoidon mahdollisuudet. Ammatillisia perhekoteja muille hoidettaville ryhmille on ollut olemassa jo kauan, mutta ikäihmisten perhehoito on perhehoitomuotona vielä vieraampi ja uudempi alue. Ikäihmiset ovat myös hoidettavina erilainen ryhmä verrattuna lapsiin tai kehitysvammaisiin. Ikäihminen on saattanut kartuttaa itselleen omaisuutta, minkä hän haluaisi käyttää esimerkiksi perhehoidon kustannuksiin. PerhEke-hankkeen työntekijät ovat nähneet tarpeen etsiä uudenlaisia tapoja toteuttaa ikäihmisten perhehoitoa. Siksi yksi hankkeen tavoitteista on ollut pyrkiä selvittämään, onko uudenlaiselle yritysperusteiselle perhehoidolle toimintaedellytyksiä sekä voiko näitä erilaisia muotoja yhdistää olemassa olevan lainsäädännön ja käytäntöjen puitteissa. (Paakkunainen 2019; Paakkunainen 2020.)

Tutkimuksen kohteena on sellainen yritysperusteinen perhehoito, missä ikäihminen itse maksaa perheelle elämisestään, asumisestaan ja hoidosta. Olemassa oleviin perhehoitomalleihin verrattuna uuden yritysideoan suurin ero on siis maksaja, joka on asiakas, eikä kunta tai kuntayhtymä. Tavoitteena on ollut, että uusi toimintamalli voisi toimia muiden perhehoitomallien rinnalla, perhehoidon ja ammatillisten perhekotien säännösten mukaisesti perhehoitolain piirissä. Näistä erilaisista perhehoidon muodoista ja alaa säätelevistä laeista kerrotaan tarkemmin

luvussa 2. Yrityspäruusteiselle perhehoidolle pyritään määrittelemään kriteerit, jotka valvova viranomainen hyväksyy. (Paakkunainen 2019; Paakkunainen 2020; Kosonen 2020.)

Hankkeen henkilöstöllä ei itsellään ollut kokemusta ja osaamista liiketoiminnasta, joten siksi liiketaloudellinen tutkimus aiheesta oli ajankohtainen. Koska tutkimuksen tekijä itse on toiminut ikäihmisten perhehoitajana, todettiin, että tässä tilanteessa voisi olla hyödyllistä tutustua aiheeseen kunnolla opinnäytetyön muodossa. Opinnäytetyön kannalta PerhEke-hakkeen tärkein osa-alue on yrityspäruusteisen perhehoidon mahdollisuuksien kartoittaminen ja mallin pilotoiminen. PerhEke-hanke on tuottanut syksyllä 2020 Kiteen Evankelisella Kansanopistolle Perhehoidon yrittäjyysvalmennuskurssikonaisuuden. Kurssin lähtökohdaksi tarvittiin opinnäytetyön antamaa tietoa. (Kiteen Evankelinen Kansanopisto 2020; Paakkunainen 2019.)

1.3 Tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää PerhEke-hankkeen kanssa yhteistyössä, onko yrityspäruusteista perhehoitoa mahdollista tuottaa itsemaksaville asiakkaille. Mikäli tämä on mahdollista, millä edellytyksillä kyseessä on perhehoito eikä laitos. Tavoitteen saavuttamiseksi on päästävä yhteisymmärrykseen viranomaisten kanssa näistä edellytyksistä. Viranomaistahot on esitelty luvussa 2.5. (Paakkunainen 2019.)

Opinnäytetyönä tehtävän selvityksen päruusteella tarkoitus on luoda toimiva ja käyttökelpoinen yleinen liiketoimintasuunnitelman malli yrityspäruusteiselle ikäihmisten perhehoidolle. Opinnäytetyön tuloksena syntyvää liiketoimintasuunnitelman mallia on tarkoitus käyttää jatkossa PerhEke-hankkeen tarjoamissa perhehoitovalmennuksissa. Opinnäytetyötä ja liiketoimintasuunnitelman mallia pyritään käyttämään myöhemmin hyödyksi, jos mallia siirretään muille sosiaali- ja terveydenhuollon alueille. (Paakkunainen 2019.) Liiketoimintasuunnitelman malli on pohjana jokaisen yrittäjän omalle yksilölliselle liiketoimintasuunnitelmalle.

1.4 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössä tulee selvittää voiko tutkimuskohteena olevaa yritysperusteista perhehoitoa ikäihmisille harjoittaa. Mikäli tutkimuskohteena olevaa mallia voidaan toteuttaa, on selvitettävä uudenlaisen toiminnan edellytykset. Tutkimusongelman lähtökohtana on yritysperusteisen perhehoidon sijoittuminen toimeksiantosuhteisen perhehoidon ja ammatillisen perhekodin rinnalla juridisesti ja taloudellisesti toimivana yksikkönä.

Tutkimuskysymykset voidaan nähdä opinnäytetyössä sekä juridiselta että liiketaloudelliselta kannalta. Tutkijan on jatkuvasti arvioitava ratkaisuehdotuksia suhteessa olemassa olevaan lainsäädäntöön ja käytäntöihin. Tässä opinnäytetyössä oleellinen tutkimuskysymys on liiketaloudellinen. Yritysperusteisen ikäihmisten perhehoitoa tarjoavan yrityksen toiminnan tulee olla kannattavaa ja tarjota yrittäjille riittävä toimeentulo. Tämä edellytys nousi esille myös viranomaiskeskusteluissa. Liiketoimintasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon perhehoidon erityispiirteet yritystoiminnassa, mutta samalla myös yritystoiminnan perusedellytykset.

1.5 Rajaukset

Teoreettisella ja toiminnallisella tasolla opinnäytetyö rajautuu ikäihmisten perhehoidon toteuttamiseen itse maksaville asiakkaille. Opinnäytetyössä luodaan yritysperusteiselle perhehoidolle toimiva yleinen liiketoimintasuunnitelman malli ja ohjeistus yritysten oman liiketoimintasuunnitelman pohjaksi. Opinnäytetyössä ei oteta kantaa muiden ryhmien perhehoitoon. Opinnäytetyössä otetaan kantaa muihin perhehoitomuotoihin vain näiden toimivaan yhdistämisen näkökulmasta. Tutkimuksessa on kuitenkin käytetty hyväksi muille perhehoitomuodoille vakiintuneita käytäntöjä ja ohjeistuksia.

Tutkimuksen tekohetkellä tutkimustuloksia on tarkoitus käyttää hyväksi Siun so-
ten alueen lisäksi Pohjois-Savossa. Suunnittelussa otetaan huomioon mahdollisuus laajentaa mallin käyttöä koko Itä-Suomen aluehallintoviraston alueelle. Muiden aluehallintovirastojen alueelle laajentaminen vaatisi enemmän neuvotteluja.

Toimeksiantajan pilottihankkeen toimialue on Siun sote ja Pohjois-Savo, tutkimustuloksia analysoidaan ja johtopäätöksiä tehdään opinnäytetyössä kuitenkin vain Siun soten alueen näkökulmasta (Kiteen Evankelinen Kansanopisto 2020).

1.6 Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyön ensimmäisessä luvussa käsitellään opinnäytetyön taustoja ja toimeksiantajan odotuksia opinnäytetyölle. Luvussa käydään läpi opinnäytetyön tavoitteet, tutkimuskysymykset, lähestymistavat ja käytetyt tutkimusmenetelmät sekä työkalut. Ensimmäisessä luvussa esitellään myös opinnäytetyön rakenne ja käydään pohdintaa työn eettisyydestä ja luotettavuudesta.

Opinnäytetyön toisessa luvussa esitellään opinnäytetyön tietoperusta, viitekehys ja käsitteet perhehoidon näkökulmasta. Alana perhehoito on säädelty, joten viitekehyksessä on avattu tarkemmin perhehoitoon liittyviä sääteleviä ja valvovia tahoja, lakeja ja säädöksiä. Myös itse perhehoitoon liittyvää termistöä avataan lukijalle.

Kolmannessa luvussa käsitellään tietoperustan näkökulmasta liiketoimintasuunnitelman osat ja käsitteet. Liiketoimintasuunnitelman käsiteltävät osat on ryhmitelty omien alaotsikoiden alle. Liiketoimintasuunnitelman pohjaksi on olemassa erilaisia valmiita malleja ja liiketoimintasuunnitelman voi tehdä monella tavalla. Opinnäytetyöhön on otettu mukaan tutkijan arvion mukaan perhehoitoyrityksessä erityisen tärkeät osa-alueet liiketoimintasuunnitelmasta.

Työn neljännessä luvussa käydään läpi aiheeseen liittyviä aikaisempia tutkimuksia. Aikaisempia tutkimuksia on esitelty perhehoidon, ikäihmisten hoivan ja liiketoimintasuunnitelman aloilta. Lisäksi tietoa on etsitty tutkimuksista, joissa liiketoimintasuunnitelma olisi tehty juuri ikäihmisille tarjottavaan hoivaan ja perhehoitoon.

Viidennessä luvussa päästään opinnäytetyön tuloksiin, missä esitellään sekä tutkimuksilla aikaansaattua tietoa, että tiedon analyysin perusteella tuotettuja

perusteltuja päätelmiä toteutuksen pohjaksi. Luvussa käydään johtopäätöksiä, joita voidaan tehdä lainsäädännön ja olemassa olevien käytäntöjen pohjalta. Lisäksi luvussa esitellään tulokset, jotka on saatu muiden tutkimusmenetelmien avulla.

Kuudennessa luvussa esitetään tutkimukseen perustuva liiketoimintasuunnitelmamalli yritysperusteiseen ikäihmisten perhehoitoon. Liiketoimintasuunnitelma on esitelty yleisenä mallina yritysperusteiselle ikäihmisten perhehoitajayrittäjälle. Mallia jokainen yrittäjä voi käyttää pohjana omalle, yksilölliselle, liiketoimintasuunnitelmalle. Liiketoimintasuunnitelmassa paneudutaan erityisesti yleistettävissä oleviin osiin suunnitelmaa ja erityisesti tutkimuskohteen näkökulmasta tärkeimpiä asioita painottaen.

Työn seitsemännessä luvussa on vuorossa johtopäätökset ja pohdinta. Luvussa arvioidaan tavoitteiden toteutumista ja työn tulosten käytettävyyttä jatkossa. Arviointi kohdistuu myös itse työn ja tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen. Pohdinnassa arvioidaan myös opinnäytetyön tulosten mahdollista jatkokäyttöä esimerkiksi perhehoitoyritysvalmennuksessa.

1.7 Lähestymistavat

Liiketoimintasuunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon kaikki tässä luvussa mainittujen tahojen kanssa saaduista neuvotteluista, haastatteluista ja havainnoinnista saadut tiedot. Tiedot kerätään yhteen, analysoidaan ja luodaan kirjallisuutta ja yrittäjyyden asiantuntijoiden tuottamaa materiaalia hyväksikäyttäen liiketoimintasuunnitelman malli yritysperusteiseen perhehoitoon ikäihmisille. Alla olevassa taulukossa esitellään käytettävät menetelmät kullekin tietolähteelle. Taulukosta ilmenee myös tutkittava asia ja tutkimuksen tavoite.

Taulukko 1. Tietolähteiden, tutkittavan asian, tutkimusmenetelmien ja tutkimuksen tavoitteiden havainnollistava kuvio.

Tietolähde	Tutkittava asia	Menetelmä	Tutkimuksen tavoite
Aluehallintoviranomainen	Lainsäädännölliset seikat; mahdollisuus yrityspäerusteiseen perhehoitoon.	Oikeusdogmatiikka, teema-haastattelut.	Mitä laki ja säädökset määrittelevät yrityspäerusteisen perhehoidon toiminnasta.
Siun sote	Siun soten säädökset ja ohjeistukset sekä tahtotila.	Oikeusdogmatiikka, teema-haastattelut.	Onko Siun soten alueella mahdollista harjoittaa tarkoitettua yrityspäerusteista perhehoitoa.
Perhehoitajat	Tarve ja haasteet yrityspäerusteiselle perhehoidolle.	Teemahaastattelut ja havainnointimenetelmät.	Tietoa siitä onko yrityspäerusteiselle perhehoidolle tarvetta, minkälaisia haasteita siihen liittyy ja mitä tukea ja apua tarvitaan.
Perhehoidon asiakkaat	Tarve ja haasteet yrityspäerusteiselle perhehoidolle.	Teemahaastattelut ja havainnointimenetelmät.	Tietoa siitä onko yrityspäerusteiselle perhehoidolle tarvetta ja minkälaisia haasteita siihen liittyy.

Viitekehys perustuu olemassa olevaan lainsäädäntöön ja käytäntöihin, joten tutkimusmenetelmänä toimii siltä osin lainoppi eli *oikeusdogmatiikka*. Lainopillisessa tutkimisongelmassa täytyy verrata olemassa olevaa oikeuden sisältöä tutkittavaan ongelmaan. (Husa, Mutanen & Pohjalainen 2008, 20.)

Lainopin avulla pyritään selvittämään yhdessä esimerkiksi Aluehallintoviraston kanssa, miten yrityspäerusteista perhehoitoa voi harjoittaa. On tutkittava voiko tutkimuskohteena olevaa perhehoitomallia harjoittaa voimassa olevan oikeuden ja sääntöjen puitteissa. Lainsäädäntö luo puitteet toiminnalle ja yhteisten pelisääntöjen selvittäminen on tärkeä osa opinnäytetyötä.

Aineistohankintaan tutkimuksessa käytetään myös puolistrukturoitua haastattelua, eli *teemahaastattelua*. Teemahaastattelussa teemat on määritelty ennalta,

mutta tarkentavat kysymykset tuovat keskustelevan otteen haastatteluun. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 34–35.)

Tutkimuksessa käytetään erilaisia haastattelurunkoja perhekodeille, asiakkaille sekä suunnittelijoille ja viranomaistahoille. Liitteissä 1-3 on esitetty haastattelurungot eri ryhmille. Haastattelumuodon valinnan perusteena on vähäinen määrä haastateltavia ja syy, että valmista tutkittua tietoa ei juurikaan aiheesta ole. Perhekotien ja asiakkaiden haastattelun tavoitteena on selvittää yritysperusteisen perhehoidon tarve ja minkälaisia seikkoja yritysperusteista perhehoitoa suunniteltaessa olisi hyvä ottaa huomioon perhehoitajan ja asukkaan kannalta. Haastattelujen avulla pyritään saamaan myös rakentava keskusteluyhteys eri viranomaistahojen kanssa. Lähtökohtana ja tavoitteena viranomaistahojen kanssa on toimiva yhteistyö. Viranomaistahot on esitelty tarkemmin luvussa 2.5.

Erityisesti *havainnointimenetelmiä* eli observointia käytetään tutkimusmenetelmänä perhekodin arkeen perehdyttäessä. Havainnointi kohdistuu perhekodin arkeen, perhekodin asukkaiden ja hoitajien tarpeisiin ja siihen miten perhehoito toimii käytännössä. Havainnointi on tarkoitus toteuttaa niin, että opinnäytetyön tekijä toimisi havainnoijana sekä passiivisessa että aktiivisessa roolissa. Havainnoinnin käyttö menetelmällisenä valintana on perusteltua sen vuoksi, että perhehoidon asiakkaat ovat usein muistisairaita ja luotettavan haastatteluaineiston saaminen voi olla vaikeaa. Havainnot kirjataan ylös, myös valokuvat toimivat havainnoinnin tallentamisen välineinä. (Jyväskylän yliopisto 2019.)

1.8 Toteutus

Toteutuksessa käytettäviä lähestymistapoja, menetelmiä ja työkaluja on käsitelty tarkemmin edellisessä luvussa. Opinnäytetyön tietoperustaa, viitekehystä ja käsitteitä avataan tarkemmin seuraavissa luvuissa.

Opinnäytetyössä etsitään uudenlaista toimintamallia jo olemassa olevien mallien rinnalle ikäihmisten perhehoitoon. Tämä muutostarve on noussut esiin toimeksiantajan käytännön työssä. Muutos perustuu jo olemassa olevaan teoriaan ja

toteutus vaatii jatkuvaa vuoropuhelua teorian ja käytännön välillä. Opinnäytetyö tehdään vuorovaikutuksessa eri kohderyhmien kanssa. Kehittämistyö toteutetaan tutkimuksellisenä kehittämistyönä. Konstruktiivisen tutkimuksen toteutus vaatii myös jatkuvaa arvioita siitä, onko ratkaisu toimiva ja hyödyllinen. (Ojasalo ym. 2015, 18–19, 38.)

Havainnointimenetelmillä perhehoidon arjesta saadaan tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa siitä, minkälainen asumismuoto perhehoito ikäihmisen elämänlaadun kannalta on. Myös teemahaastatteluissa saadaan tietoa siitä, miten tärkeäksi asumismuodoksi perhehoito nähdään niin ikäihmisen, omaisen, perhehoitajan tai viranomaisen näkökulmasta. Haastatteluilla selvitetään muutostarpeita, joita ikäihmisten perhehoidossa nähdään. Haastattelujen avulla saadaan tietoa myös siitä, miten perhehoitoa ja sen säännöksiä tulisi muuttaa tai selkeyttää, jotta tutkimuksen kohteena olevaa toimintamallia voisi harjoittaa.

Haastatteluilla viranomaistahojen kanssa tutkimusta tehdessä ollaan jatkuvassa vuoropuhelussa. Näin saadaan selville, minkälaisia asioita tutkimuksessa tulee selvittää ja miten yhteisiä pelisääntöjä tulee rakentaa. Haastatteluissa viranomaistahojen kanssa arvioidaan jatkuvasti kehitysehdotusten toimivuutta ja hyödyllisyyttä.

Koska toimiala on säädeltyä, on opinnäytetyön ongelman ratkaisun suhteen ensiarvoisen tärkeää perehtyä hyvin olemassa olevaan lainsäädäntöön ja käytäntöihin. Opinnäytetyön kohteena oleva toimintamalli ei löydy suoraan olemassa olevasta lainsäädännöstä. Alaan liittyvässä ohjeistuksesta ja säädöksissä on myös jonkin verran ristiriitaisuuksia koskien tutkimusongelmaa, joten oikeusdogmatiikan käyttöön on tärkeää paneutua monelta kannalta. Opinnäytetyössä perehdytään sekä olemassa olevaan lainsäädäntöön, että olemassa oleviin perhehoidon käytäntöihin. Lisäksi haastattelujen avulla perehdytään myös viranomaisten ajatuksiin ja tahtotilaan uudenlaisen mallin toimeenpanon suhteen.

Opinnäytetyön lopputuloksen ja etenkin lopputuloksen käyttökelpoisuuden kannalta on toteutuksessa paneuduttava vuoropuheluun viranomaistahojen kanssa. Lainsäädännön muuttaminen on hidasta, mutta on tärkeää löytää olemassa

olevien käytäntöjen mahdollistamat kokeilut ja harkita mahdollisten ennakkoratkaisujen hakemista.

Liiketoimintasuunnitelman mallin kokoamisessa käytetään edellä mainituilla keinoilla hankittua tietoa. Kerätyn tiedon perusteella kootaan selkeä ohjeistus siitä, miten liiketoimintasuunnitelmaa tulee rakentaa ikäihmisten yritysperusteissa perhehoidossa. Näin saadaan luoduksi selkeä pohja, jota on mahdollista käyttää jatkossa hyödyksi esimerkiksi uusien perhehoitajayrittäjiä koulutettaessa.

1.9 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön perustana on lainsäädäntö ja viranomaiskäytännöt, minkä tuloksena syntyy toimintakykyinen suunnitelma yritysperusteiseen perhehoitoon. Tarkoituksena on luoda toimintamalli, joka kestää lainsäädännöllisen kriittisen tarkastelun ja johon kaikki osapuolet voivat sitoutua.

Tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan menetelmäkijallisuutta hyödyntäen. Tarkastelussa otetaan huomioon tutkimuksen uskottavuus, eli tutkijan on varmistauduttava, että tutkijan ja tutkittavan käsitykset tutkimuksen tuloksista ovat yhteneväiset. Siirrettävyyden arviointiin liittyy arvio siitä, onko tuloksia mahdollista yleistää. Kun otetaan huomioon ennakoimattomat ehdot, voidaan arvioida tutkimuksen varmuutta. Vahvistuvuutta puolestaan voidaan arvioida muiden tutkimusten havaintojen perusteella. (Eskola & Suoranta 2014, 212–213.)

Luotettavuuden tarkastelussa arvioidaan myös miten realistisen kuvan tutkimus antaa kohteesta. Lisäksi arvioidaan aineiston ja aineistoista tehtävien päätelmien luotettavuus. Luotettavuuden arviointiin liittyy myös arvio aineiston riittävydestä ja analyysin kattavuudesta sekä analyysin arvioitavuudesta ja toistettavuudesta. (Eskola & Suoranta 2014, 213–217.) Tutkimuksen luotettavuutta on tärkeää arvioida kohdeyhteisöön ja toimintaan suhteutettuna. Tällöin arvioitavaksi tulee yhteistoiminnan sujuminen ja toiminnan kehittäminen. Laadulliseen arviointiin liittyy myös työn ulkopuolinen kriittinen tarkastelu. (Eskola & Suoranta 2014, 224–225.)

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa lähtökohtana tulee olla tutkijan avoin ja objektiivinen suhtautuminen tutkimukseen. Tutkimuksessa ja haastattelurungon teossa auttaa tutkijan kohderyhmätuntemus ja työkokemus tutkimusalalta. Tutkijan tulee ymmärtää olevansa tutkimuksen keskeinen työväline ja luotettavuuden kriteeri. Luotettavuuden arvioinnin tulee koskea koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 2014, 211–212.)

Koska tutkijalla on omakohtaista kokemusta perhehoitajuudesta, myös ennakkokäsityksiä ja tiettyä subjektiivisuutta aiheeseen on. Tutkimuksessa on kuitenkin pyritty ottamaan huomioon tämä ennakkoasetelma ja suhtautumaan aiheeseen ennakkoluulottomasti ja kuunnellen haastateltavia mahdollisimman objektiiviselta kannalta. Myös avoin vuoropuhelu on auttanut hahmottamaan tilannetta objektiivisesti. Toteutuksen aikana tutkija on päässyt korjaamaan ennakkokäsityksiään tulosten seurauksena.

Kyseessä on laadullinen tutkimus ja kohteena tietty tarkkaan rajattu liiketoimintakokonaisuus, ja jo tutkimuksen luonteen vuoksi on tarkoituksenmukaista julkaista tiedot kaikkien saataville. Liiketoimintaa on tarkoitus harjoittaa alalla, missä esimerkiksi toimeksiantosuhteisten perhehoitajien palkkiot ovat julkisesti tiedossa, joten tarkkojenkaan lukujen käsitteleminen avoimesti ei tutkijan harkinnan mukaan ole haitallista. Tutkimusta tehdään avoimesti niin, että kaikille osapuolille on selvää tutkimuksen tarkoitus ja luonne sekä tutkijan identiteetti ja tavoitteet. (Koskinen, Alasuutari & Peltonen 2005, 278–281.)

2 Perhehoito ja ikäihmisten perhehoito Suomessa

Perhehoitoa on harjoitettu jo kauan ennen nykyisenkaltaista hyvinvointiyhteiskuntaa. Perhehoidon voidaan katsoa käynnistyneen Sipoossa 1900-luvun alussa, kun mielenterveyskuntoutujia sijoitettiin koteihin. Perhehoidon asiantuntijajärjestö, perhehoitoliitto, on perustettu vuonna 1983. Perhehoitoa voidaan antaa tällä hetkellä toimeksiantosopimuksella tai ammatillisissa perhekodeissa. (Perhehoitoliitto 2020b.)

Perhehoidon toimintaohje on yksi perusasiakirjoista, jotka säätelevät perhehoitoa. Toimintaohjeessa kerrotaan, miten lakien ja sopimusten pohjalta kunnan tai kuntayhtymän tulee toteuttaa perhehoidon ohjausta ja valvontaa. Toimintaohje toimii perhehoidon laadunvarmistajana. (Perhehoitoliitto 2021c.) Sosiaali- ja terveysministeriö on tehnyt sääntökirjan luonnoksen koskien ammatillista perhehoitoa. Luonnos on tehty keväällä 2018. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2018.) Siun soten alueella ei ole olemassa erillistä sääntökirjaa ammatilliseen perhehoitoon ikäihmisille. Siun soten alueen ikäihmisten perhehoidon on olemassa kuitenkin toimintaohje, joka on päivitetty 1.3.2020. (Siun sote 2020a). Joillakin alueilla, kuten Etelä-Savossa, sääntökirja on toteutettu. Siksi opinnäytetyössä on käytetty hyväksi Essoten, eli Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymän, sääntökirjaa ja kokemuksia. (Essote 2019.) Siun soten alueella on tehty perhehoitoon liittyen tiivistä yhteistyötä Essoten alueen kanssa (Kosonen 2020).

Seuraavissa luvuissa esitellään opinnäytetyöhön liittyviä sosiaali- ja terveysalan käsitteitä. Käsitteistä avataan itse perhehoitoon liittyviä termejä ja niihin liittyviä lupa- ja valvontaviranomaisia. Seuraavissa alaluvuissa käsitellään myös opinnäytetyöhön liittyviä perhehoitoa sääteleviä lakeja.

2.1 Perhehoito ja perhehoitaja

Perhehoito on hoidon tai huolenpidon antamista henkilölle, joka tarvitsee ulkopuolista apua. Hoito ja huolenpito tapahtuu perhehoitajan tai hoidettavan kotona perheenjäsenenä. Hoito voi olla lyhytaikaista, pitkäaikaista ja osa- tai ympärivuorokautista. Perhehoidossa olevat hoidettavat voivat olla lapsia, nuoria, kehitysvammaisia, mielenterveyskuntoutujia tai ikäihmisiä. Kunta tai kuntayhtymä tekee perhehoitajan kanssa sopimuksen hoidosta. (Perhehoitolaki 263/2015, 3. §; Perhehoitoliitto 2021a.)

Perhehoitaja pitää huolta perheeseen sijoitetusta lapsesta, nuoresta, aikuisesta tai ikäihmisestä. Perhehoitajan kelpoisuusvaatimukseen kuuluu, että hän on koulutuksen, kokemuksen tai henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella sopiva henkilö antamaan perhehoitoa. (Perhehoitolaki 263/2015, 6. §;

Perhehoitoliitto 2021a; Perhehoitoliitto 2021d.) Siun soten alueella ikäihmisten perhehoitajan kelpoisuus vaatii Siun soten hyväksynnän, mikä edellyttää ennakkovalmennuksen suorittamista (Siun sote 2020a, 4).

Sopimus perhehoidon antamisesta solmitaan kunnan tai kuntayhtymän ja yksityisen perhehoidon tuottajan välillä. Kyseessä on siis toimeksiantajan ja perhehoitajan tai ammatillisen perhekodin välinen sopimus. (Perhehoitolaki 263/2015, 11. §.)

2.2 Toimeksiantosopimus

Toimeksiantosopimus solmitaan perhehoitajan ja kunnan tai kuntayhtymän välillä (Perhehoitolaki 263/2015, 10. §). Toimeksiantosopimus edellyttää perhehoitajalta ennakkovalmennuksen käymistä. Toimeksiantosopimuksen tehnyt ei ole työsopimuslain mukaisessa työsuhteessa kuntaan tai kuntayhtymään, eikä hän ole yrittäjä. (Perhehoitolaki 263/2015, 6. §; Perhehoitoliitto 2021a; Perhehoitoliitto 2021d.)

Toimeksiantosopimuksessa sovitaan palkkiosta, kustannusten korvauksesta sekä käyttövarojen ja muiden erityisten kustannusten maksamisesta. Sopimukseen kirjataan myös tiedot hoidon arvioidusta kestosta, hoitajan oikeudesta vapaaseen ja siihen liittyvistä asioista, hoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta. Sopimukseen kirjataan lisäksi tiedot toimeksiantosopimuksen irtisanomisesta, yhteistyöstä toimeksiantajan kanssa ja muista tarvittavista seikoista. (Perhehoitolaki 263/2015, 10. §.)

2.3 Ammatillinen perhehoito

Ammatillinen perhehoito on perhehoitoa, jota antaa yksityinen sosiaalipalveluiden tuottaja (ammatillinen perhekoti), lupaviranomaisen luvan perusteella. Lupa haetaan aluehallintovirastolta, tai mikäli palveluja tuotetaan usean aluehallintoviraston toimialueella, lupaa haetaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja

valvontavirastolta. (Perhehoitolaki 263/2015, 4. §; Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 7. § ja 8. §.)

Ammatilliset perhekodit toimivat lähtökohtaisesti samoin kuin toimeksiantosuhteiset perhehoitajat. Ammatillisilta perhehoitajilta kuitenkin edellytetään enemmän osaamista kuin toimeksiantosuhteiselta perhehoitajalta (Ammatillisten perhekotien liitto 2019). Ammatillisten perhekotien tiloja, varusteita sekä henkilöstön määrää ja osaamista säädellään tarkemmin laissa kuin toimeksiantosuhteista perhehoitoa (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 4. §). Opinnäytetyön kannalta oleellisiin vaatimuksiin perehdytään tarkemmin seuraavassa luvussa.

2.4 Ikäihminen perhehoidossa

Opinnäytetyö keskittyy perhehoidon näkökulmasta ikäihmisiin. Ikäihminen on tämän opinnäytetyön näkökulmasta vanhuspalvelulain määritelmän mukaan vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä oleva henkilö (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012, 3. §).

Ikäihmisen perhehoito voi olla jatkuvaa, osavuorokautista tai esimerkiksi omaishoidon sijaishoitoa. Ikäihmisten perhehoito on inhimillinen, jatkuvuutta ja pysyviä ihmissuhteita tarjoava hoitomuoto, missä elinympäristönä on koti. Perhehoidossa oleva ikäihminen voi lisäksi saada muita tarvitsemiaan palveluja, kuten kotisairaanhoidoa. Perhehoitoon sijoituksesta tehdään ensin palvelutarpeen arviointi. Kun lupa perhehoidon saamiseksi on saatu, kannattaa kotiin käydä tutustumassa ennen päätöksen tekemistä. On tärkeää löytää juuri oikea koti jokaiselle ikäihmiselle. (Perhehoitoliitto 2021e; Perhehoitoliitto 2021f; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021.) Ikäihminen maksaa perhehoidosta kunnalle asiakasmaksulain mukaisen maksun (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021a; Sosiaali- ja terveysministeriö 2021b).

2.5 Perhehoitoa säätelevät viranomaistahot ja lait

Aluehallintovirasto on taho, jolta esimerkiksi ammatillisen perhehoidon lupia haetaan (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 8. §). Siksi asian selvittelyssä täytyy kääntyä myös aluehallintoviraston puoleen ja keskustella puitteista ja reunaehdoista, joilla yritysperusteista perhehoidon toteutusta voi ryhtyä suunnittelemaan. Itä-Suomen aluehallintovirasto on Siun soten alueen aluehallintoviranomainen (Aluehallintovirasto 2021).

Ylimpänä valvovana viranomaistahona sosiaali- ja terveysalalla toimii Valvira, sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan keskusvirasto. Valvira ohjeistaa aluehallintovirastoja, jotta lupa- ja valvontakäytännöt olisivat samanlaisia koko maassa. Lisäksi Valvira myöntää sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalan lupia, muun muassa silloin kun toimintaa on usean aluehallintoviraston alueella. (Valvira 2015.)

Toimeksiantosuhteisen perhehoidon asiantuntijajärjestönä toimii Perhehoitoliitto ry. Perhehoitoliiton tarkoituksena on tukea perhehoitajia ja alueyhdistyksiä, kehittää perhehoitoa ja tiedottaa perhehoidosta. (Perhehoitoliitto 2021b.) Perhehoitoliiton kanavista on siis saatavilla paljon tutkimuksessa tarvittavaa tietoa.

Siun sote on Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä, jonka perussopimuksen ovat allekirjoittaneet Pohjois-Karjalan kunnat: Ilomantsi, Joensuu, Juuka, Kitee, Kontiolahti, Lieksa, Liperi, Nurmes, Outokumpu, Polvijärvi, Rääkkylä, Tohmajärvi, Valtimo ja Heinävesi. Siun soten alueella asuu noin 166 400 asukasta. Siun sote solmii Pohjois-Karjalan alueen perhehoidon toimeksiantosopimukset ja sopimukset yksityisen perhehoidon tuottajan kanssa (Siun sote 2016; Siun sote 2020). Siksi yhteisymmärrykseen pääseminen myös Siun soten viranhaltijoiden kanssa on tärkeää opinnäytetyön tuloksia arvioitaessa.

Essote on Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä (Essote 2021). Koska Siun soten alueella ei ole vielä olemassa kirjoitettua sääntökirjaa ikäihmisten ammatillisille perhekodeille, eikä kokemustakaan ikäihmisten ammatillisista perhekodeista, on työssä käytetty apuna Essoten alueen kokemusta. Essote

kuuluu Siun sotien kanssa saman Itä-Suomen aluehallintoviraston alaisuuteen. (Paakkunainen 2020; Kosonen 2020; Maaranen 2020.)

Perhehoitolaki määrittelee puitteet perhehoitoon. Tutkimuksen kohteena oleva malli on tarkoitus tuottaa perhehoitona, kodinomaisesti ja perhehoitajan omassa kodissa. Koska opinnäytetyön tarkoituksena on luoda nimenomaan perhehoitoon uutta muotoa, on perhehoitolain hengen noudattaminen tärkeää. (Perhehoitolaki 263/2015, 1.–3. §.)

Toinen tärkeä laki opinnäytetyössä on Laki yksityisistä sosiaalipalveluista. Laki määrittelee muun muassa ammatillisen perhehoidon toteuttamista. Laissa määritellään esimerkiksi, että yksityisen sosiaalipalvelun tuottaja on liikeyritys, joka tuottaa liiketoiminnalla sosiaalipalveluita, joiksi perhehoito katsotaan. Laki määrittää myös lupaviranomaisiksi aluehallintovirastot ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston. Lisäksi valvontaviranomaisia ovat kunnan toimielin tai viranhaltija. (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 3. §.)

Muita ikäihmisten perhehoitoa ohjaavia säädöksiä, joihin tässä opinnäytetyössä tulee tutustua, on sosiaalihuoltolaki (1301/2014), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012. Lisäksi liiketoiminnan suunnittelun kannalta tulee ottaa huomioon osakeyhtiölaki 624/2006 ja arvonalisäverolaki 1501/1993.

2.5.1 Yleiset lainsäädännölliset edellytykset

Opinnäytetyön kohteena olevan perhehoitomuodon toiminnan ja liiketoimintasuunnitelman tulee perustua perhehoitolakiin (263/2015), jonka toinen pykälä edellyttää, että huolenpito järjestetään perhehoitajan yksityiskodissa. Luvussa myös mainitaan, että ellei erikseen ole säädetty, koskevat perhehoitolain säädökset myös ammatillisessa perhekodissa annettua perhehoitoa. (Perhehoitolaki 263/2015, 2. §.)

Perhehoitolain (263/2015) kolmannessa pykälässä mainitaan, että perhehoito tapahtuu kunnan tai kuntayhtymän kanssa tehdyn sopimuksen perusteella. Ammatillinen perhehoito tapahtuu perhekodissa, jolle on annettu lupa yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011) seitsemännen pykälän mukaisesti. (Perhehoitolaki 263/2015, 3.–4. §.) Koska tutkimuksen kohteena olevaa yritystoimintaa on tarkoitus harjoittaa perhehoidon edellytyksin, aluehallintoviraston lopullista ja virallista kantaa ei voi sanoa varmaksi tässä vaiheessa. Itä-Suomen aluehallintoviranomaisen kanssa asiasta on käyty neuvotteluja ja asiaan suhtaudutaan siellä myönteisesti (Paakkunainen 2019).

Laissa yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011) säädetään yksityisten sosiaalipalvelujen tuottamiseen, toteutukseen ja valvontaan liittyvistä asioista. Lain säädökset koskevat ammatillista perhehoitoa ja muuta yksityistä sosiaalipalvelua, joten on perusteltua tukeutua lakiin myös yritysperusteisen ikäihmisten perhehoidon suunnittelussa. (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 2. §.) Laki edellyttää toimintayksiköltä riittäviä ja asianmukaisia toimitiloja, varusteita ja henkilöstöä. Palvelujen tuottaja vastaa palvelun laadusta ja tälle valvonnalle tulee määritellä oma vastuuhenkilö. Yksiköllä on oltava myös omavalvontasuunnitelma, jonka sisällöstä määrä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Palvelun tulee perustua sopimukseen ja asiakkaalle annettavasta palvelusta tulee tehdä palvelusuunnitelma. (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 4.–6. §.)

Ympäri vuorokautista palvelua jatkuvasti tuottava yksikkö tarvitsee toimintaansa varten luvan ennen aloittamista tai toiminnan olennaisesti muuttuessa. Lupa haetaan toiminta-alueen aluehallintovirastolta. Luvan myöntämiseen edellytyksenä on yksikköön tehtävä tarkastus ja edellisessä kappaleessa mainittujen toimintaedellytysten täyttäminen. Lisäksi luvan saaminen edellyttää, että yksikkö pystyy vastaamaan taloudellisista velvoitteistaan. (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 7.–10. §.) Muun kuin ympärivuorokautisen palvelun tuottajan osalta riittää pelkkä ilmoitus siihen kuntaan, missä palveluja tuotetaan. Mikäli toimija tekee edellä mainitun lupahakemuksen, ei hänen tarvitse tehdä erillistä ilmoitusta, mikäli tiedot ilmenevät lupahakemuksesta. Ilmoituksessa tulee mainita samat

tiedot kuin lupahakemuksessa. (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 11. §.)

Kun yksityinen sosiaalipalveluita tuottava yritys saa luvan toimintaansa, yritys merkitään valtakunnalliseen yksityisten palveluiden antajien rekisteriin. Ilmoituksenvaraisen toiminnan tallentamisesta rekisteriin päättää lupaviranomainen, koska esimerkiksi pelkästään kotipalvelujen tukipalveluja tuottavia yrityksiä ei merkitä rekisteriin. (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 25. ja 27. §.) Sosiaalipalveluita tuottavaa yritystä valvotaan yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011) annetun lain mukaisesti. Laki edellyttää mm. vuosittain lupaviranomaiselle toimitettavaa toimintakertomusta. Tarkastuksia voi tehdä perustellusta syystä aluehallintovirasto tai kunnan toimielin. (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 14.–17. §.)

Voidaan ajatella, että perhehoitoyrittäjyyteen ei sovi pelkkä voiton tavoittelu. Näin ollen opinnäytetyön tutkimuskohteena oleva yrittäjyysmalli on erilainen lähtökohdiltaan verrattuna perinteisen liiketoimintaan. (Osakeyhtiölaki 624/2006, 13. Luku 9. §.) Vaikka perhehoitoyrittäjyyden lähtökohta ei olisi voiton tavoittelu, on perhehoitoyrittäjyydenkin edellytys kannattava toiminta. Vain kannattavalla toiminnalla on jatkuvuutta.

2.5.2 Arvonlisäverotus

Verohallinnon ohjeistuksen mukaan sosiaalihuollon yksityisten palvelujen antajien rekisteriin merkitty sosiaalipalveluja antava yritys ei suorita myynnistä arvonlisäveroa (Arvonlisäverolaki 1501/1993, 37. §). Sosiaalihuolloksi katsotaan valtion ja kunnan harjoittaman toiminnan lisäksi sosiaaliviranomaisen valvomaa muun palveluntuottajan harjoittamaa toimintaa, jonka tarkoitus on huolehtia esimerkiksi iäkkäiden henkilöiden huollosta, muista palveluista ja tukitoimista (Arvonlisäverolaki 1501/1993, 38. § 1. mom.).

Hallituksen esityksessä arvonlisäverolaiksi (HE 88/1993) tarkennetaan, että verovapaus koskee asumisen ja tukitoimien lisäksi muuta huolenpitoa ja ylläpitoa

sekä tavaroita. Verovapauden piirissä on sekä laitos- että avohuollon palvelut ja tavarat kuten ruoat, siivoukset, kylvetykset ja lumenluontipalvelut. (Verohallinto 2019.)

Verottajan ohjeistuksen mukaan yksityiset sosiaalihuoltopalvelut ovat arvonlisäverottomia, kun palveluntuottaja on merkitty yksityisten palvelujen antajien rekisteriin, tai kotipalvelujen tukipalvelun tuottaja on tehnyt toiminnastaan ilmoituksen kuntaan, missä toimintaa harjoittaa. Toiseksi sosiaalihuollon tulee perustua viranomaispäätökseen tai palvelun tuottajan ja asiakkaan väliseen kirjalliseen sopimukseen (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 5.§; Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettu laki 812/2000, 6.§.). Kolmanneksi palvelun tuottajalla on oltava asiakkaan kanssa tehty suunnitelma palvelujen tuottamisesta. Lisäksi palvelujen tuottajalla tulee olla toimiva omavalvontasuunnitelma. (Verohallinto 2019.)

Arvonlisäverotuksen näkökulmasta palvelu voi olla arvonlisäverotonta sosiaalihuoltoa myös silloin, kun sopimus tehdään muun kuin sosiaalihuoltoon oikeutetun kanssa. Sosiaalihuollon saajan tulee tällöin käydä selkeästi esille sopimuksesta. Sosiaalihuollon saajan on siis oltava sosiaalihuoltoon oikeutettu ja hänen sosiaalihuoltonsa tarve on osoitettu esimerkiksi vanhuspalvelulain (laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 980/2012) perusteella suoritettulla palvelutarpeen arvioinnilla. (Verohallinto 2019)

Alihankintaa käyttäessä arvonlisäverottomuuden edellytykset ovat edellä mainitut. Pelkästään sen perusteella, että alihankintaa suoritetaan edellä mainittujen edellytyksen täyttävään kokonaisuuteen, ei tee alihankkijan toiminnasta arvonlisäverotonta. Mikäli alihankintaa myyvä yritys haluaa toimia arvonlisäverottomasti, myös hänen on täytettävä aiemmin mainitut edellytykset. Alihankkijan ei kuitenkaan tarvitse tehdä omaa palvelusopimusta ja -suunnitelmaa asiakkaan kanssa. Palvelusuunnitelmassa tulee kuitenkin käydä ilmi alihankintana suoritettavat palvelut ja tarve. (Verohallinto 2019.)

Kotipalveluiden antamisen osalta toiminta on myös arvonlisäverotonta. Kuntien, kuntayhtymien sekä valtion tuottamien kotipalvelujen lisäksi myös yksityisten

palveluntuottajien palvelut ovat arvonlisäverottomia, kunhan toimintaa valvoo sosiaaliviranomainen ja palvelut tuotetaan sosiaalihuollon tarpeessa olevalle. Kotipalveluiksi määritellään jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien hoitaminen ja niissä avustaminen. Myös tällöin edellä kerrotut edellytykset rekisteröinnistä, sopimuksista ja omavalvontasuunnitelmasta on täytyttävä. Oikeus kotipalveluun syntyy Sosiaalihuoltolain 19. § perusteella. (Verohallinto 2019.)

3 Liiketoimintasuunnitelma

Liiketoimintasuunnitelma on jäsenelty ja kattava suunnitelma siitä, miten liikeidea toteutetaan käytännössä. Liiketoimintasuunnitelman avulla voidaan osoittaa myös muille, kuten rahoittajille, että yrityksellä on todellinen mahdollisuus toimia liiketaloudellisesti kannattavasti ja tuotteilla on riittävästi kysyntää. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 18; Viitala & Jylhä 2013, 50–51).

Liiketoimintasuunnitelmaa rakentaessa tulee yrittäjän arvioida, millä tavoin yritys luo lisäarvoa asiakkaalle, miten liiketoiminta tuottaa voittoa yrittäjälle ja sijoittajille, miten yritys eroaa kilpailijoista ja miten yrityksen toiminta järjestetään. (Harvard Business Review 2018, 41–42). Suunnitelman täytyy olla looginen ja ymmärrettävä kokonaisuus ja liiketoiminnan ja suunnitelman avainosien on sovittava yhteen. Harvardin professorien Hamermeshin ja Marshallin mukaan suurimmat ongelmat suunnitelmissa liittyvät toimintaan tulevien varojen, toiminnan kulujen, investointien ja kriittisten tekijöiden tunnistamiseen. (Harvard Business Review 2018, 43 ja 49.)

Liiketoimintasuunnitelma on ensiarvoisen tärkeä työkalu jokaiselle aloittavalle yrittäjälle. Suunnitelman tekeminen pakottaa yrittäjää käymään läpi liiketoiminnan kannalta kaikki oleelliset elementit. Liiketoimintasuunnitelmassa kuvataan tarkemmin liiketoimintamallin tarvitsemia resursseja ja vaiheita. Myös taloudelliset laskelmat ovat osa liiketoimintasuunnitelmaa. Oleellista on, että liiketoimintasuunnitelman perusteella voi yrittäjä ja esimerkiksi rahoittaja varmistua siitä, että liiketoiminta on kannattavaa ja liiketoiminnalla tulee toimeen.

Liiketoimintasuunnitelmassa tulee kuvata mitä yritys käytännössä tekee ja miten yrittäjän asettamiin tavoitteisiin on tarkoitus päästä. (Suomen yrittäjät 2019; NY Vuosi yrittäjänä 2019; Harvard Business Review 2018, 77–78; Viitala & Jylhä 2013, 51.)

3.1 Liikeidea, toiminta-ajatus ja strategia

Liiketoimintasuunnitelman perusta on liikeidea ja toiminta-ajatus. Suunnitelmassa määritellään siis toiminta-ajatus, eli miksi yritys on olemassa ja minkä asiakkaan ongelman yritys ratkaisee. Liikeidean avulla kerrotaan miten yritys toteuttaa toiminta-ajatuksensa mukaista liiketoimintaa ja tuottaa tulosta. (Viitala & Jylhä 2013, 42.)

Liikeideassa tulee kuvata mitä yritys myy, kenelle ja millä tavoin. Yrittäjän on tunnistettava asiakkaan tarve, jonka oma tuote voi tyydyttää. Liikeidean kuvauksessa otetaan kantaa myös siihen mitä eroa omalla liikeidealla on verrattuna kilpailijoiden liikeideaan. Liikeideassa arvioidaan idean ainutlaatuisuutta ja sitä, tuoko tämä markkinoille jotakin uutta. Asiakkaiden ja heidän tarpeidensa tunnistaminen on tärkeää. On selvitettävä syy, minkä takia asiakkaat olisivat kiinnostuneita juuri tästä tuotteesta ja yrityksen tavasta tuottaa se. Markkina-alueen ja oman organisaation tunteminen on myös osa liikeideaa, kuten myös tulevaisuuden näkymien arvioiminen. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 19; Viitala & Jylhä 2013, 42–44.)

Strategian, eli keinojen, miten toiminta käytännössä toteutetaan, on oltava linjassa liikeidean ja toiminta-ajatuksen kanssa. Strategia antaa vastauksen siihen, mitä kohti yritys on menossa, millä tavoin kehitystä seurataan ja miten toteutuminen mahdollistetaan. Strategiset valinnat voivat perustua esimerkiksi erikoistumiseen ja sillä tavoin kilpailijoista erottautumiseen. Strategian valinnan lähtökohdina voidaan pitää esimerkiksi paremmin tuotettua palvelua, tarpeeseen räätälöityä palvelua tai palvelun saatavuutta. Strategian valintaan liittyviä kysymyksiä, kuten uhkien ja mahdollisuuksien tarkastelua, resursseja ja käytäntöjä käsitellään seuraavissa luvuissa. (Harvard Business Review 2018, 49–61.)

Kun suunnitellaan ihmistietoista liiketoimintaa, erilaisia valintoja tehdään muun muassa hinnoitteluun, tekniseen osaamiseen, ulkoiseen vetovoimaan ja mielikuviiin liittyvissä asioissa. Ihmistietoisen liiketoiminnan selviytymistekijöitä ovat muun muassa riskien poistaminen henkilökunnan ja sidosryhmien välisestä kanssakäymisestä. Asiakkaiden ja henkilökunnan kokemus erityisasemasta, helppoudesta, nopeudesta sekä mielekkyydestä ja merkityksellisyydestä ovat tärkeitä selviytymistekijöitä. Myös tuotteen houkuttelevuus ja tuttuus ovat osa selviytymistekijöitä. (Salonen & Toikkanen 2015, 203–208.)

3.2 Asiakkaat ja asiakkaiden tarpeet

Tärkeä osa liiketoimintasuunnitelmaa on tunnistaa asiakkaat ja heidän tarpeensa. Liiketoimintasuunnitelmassa tunnistetaan asiakkaat, eli kuinka paljon asiakkaita on ja millä tavoin asiakkaat voi tavoittaa. Asiakkaita tulee tutkia tarkemmin muun muassa pohtimalla, millä perusteella asiakkaat tekevät ostopäätöksensä ja mitä asioita he arvostavat tuotteessa tai palvelussa. Erityisen tärkeää on ymmärtää, mitä asiakkaan tarpeita oma tuote tai palvelu tyydyttää. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 19.)

Tuotteen tai palvelun arvo asiakkaalle on subjektiivinen. Siksi yrittäjän on vaikeaa, mutta samalla tärkeää kyetä ymmärtämään, mistä oman palvelun arvo asiakkaalle syntyy. Arvo käsitteenä on suhteellinen, arvonmäärittämiseen liittyy siten vahvasti kyky ymmärtää asiakasta ja tarjolla olevia muita vaihtoehtoja. Asiakkaan ostopäätös perustuu yleensä tunteeseen, vaikka päätöksen tueksi voi esittää myös järkiperusteita. Siksi tuotteen tai palvelun tuottaman tunteen merkitys arvonmäärittämisessä on tärkeää ymmärtää. (Salonen & Toikkanen 2015, 102–105.)

Eri asiakasryhmillä on erilaisia tarpeita ja siksi on tärkeää ryhmitellä asiakastyypit eri segmenteiksi. Tässä yhteydessä voidaan myös pohtia, mitkä segmentit ovat niitä, kenelle oma tuote on tarkoitus kohdentaa. Eri asiakasryhmillä on erilaisia tarpeita ja segmentoinnin yhteydessä näitä erityistarpeita voidaan käydä läpi.

Samalla löydetään myös kohderyhmän erityistarpeet ja se, millä tavoin oma tuote tai palvelu vastaa niihin. Suunnittelun avulla saadaan selville eri segmentit ja niille sopivat kilpailukykyiset tuotteet ja palvelut. (Sjöholm 2010, 134–137.)

3.3 Kilpailijat ja toimiala

Kilpailijoiden ja toimialan tuntemus on tärkeätä, mikäli haluaa menestyä markkinoilla. Suunnitelmassa tulee määritellä, millä toimialalla yritys toimii ja minkälainen kilpailutilanne on tällä toimialalla. Liiketoimintasuunnitelmassa on tärkeää pohtia myös, onko toimialalla tilaa uudelle yrittäjälle ja minkälaiset tulevaisuuden näkymät alalla on. Kilpailijoita, tarjontaa ja omaan kilpailukykyyn liittyviä asioita voi arvioida vertaamalla näitä seikkoja markkinoiden kokoon ja arvoon. Toimialaa käsitellessä on hyvä pohtia myös tuoko oma yritys ja liikeidea alalle ja valitulle asiakassegmentille jotain uutta. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 19; Sjöholm 2010, 138–140.)

Markkinoiden jatkuvasta seuraamisesta on hyötyä, jotta voidaan seurata toimialan volyyymiä ja kehittymistä sekä erityispiirteitä. Nykyisten kilpailijoiden lisäksi on hyvä seurata myös alaa laajemmin ja seurata mahdollisia uusia alan toimijoita. Kun tuntee kilpailijansa toimintatavat, on helpompaa ja nopeampaa reagoida muutoksiin ja kehittää omaa toimintaansa. Erilaisia toimintatapoja markkinoilla on olla esimerkiksi aktiivinen uudistaja, suunnannäyttävä tai peesaaja. Toisen yrityksen toimintatapana voi olla pitää yllä laadukasta imagoa, kun taas toinen keskittyy aggressiiviseen hinnoitteluun. (Sjöholm 2010, 161–163.)

Yksityiset sosiaalipalvelut ja perhehoito eivät toimi vapaan kilpailun säännösten mukaisesti, joten rajoitusten, säännösten ja mahdollisten muutosten huomioiminen on tärkeää (Viitala & Jylhä 2013, 47). Kunnan tai kuntayhtymän maksama palkkion suuruus on säädelty ja tämä on otettava huomioon toimialan arvioinnissa (Essote 2019, 14).

3.4 Palvelut ja tuotteet

Liiketoimintasuunnitelman tärkeä osa-alue on palveluiden ja tuotteiden kuvaus. Yrittäjän pitää kyetä kuvaamaan omat tuotteet tai palvelut ja niiden valmistusprosessi. On tärkeää kyetä näkemään omien tuotteiden ja palveluiden ero kilpailijoihin verrattuna. Mikäli tuotteessa tai palvelussa on jokin uusi keksintö, tai tuote ratkaisee jonkun asiakkaan ongelman, johon ei vielä ole ratkaisua, on se merkittävä seikka yrityksen menestymisen kannalta. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 19.)

Segmentoinnin avulla on löydetty sellaisia asiakasryhmiä, joiden tarpeet ovat samantapaisia. Kun oma kohderyhmä, jolle tuotteet ja palvelut rakennetaan, on valittu, selvitetään tämän ryhmän tarpeet. Näin ollen tuotteet ja palvelut voidaan kohdentaa juuri valittua segmenttiä silmällä pitäen ja heidän tarpeisiinsa vastaten. Samalla koko tuotantoketju voidaan räätälöidä vastaamaan kohderyhmän tarpeita. (Sjöholm 2010, 141–143.)

Tuotteiden ja palvelujen kehittämisessä on hyvä olla pitkäjänteinen ja pitää yllä jatkuvaa kehittämistä. Jotta kilpailukyky säilyy, on etsittävä jatkuvasti uusia ideoita ja huomioida sekä asiakkaiden nykyiset että tulevat tarpeet. Ideoinnin pohjalta syntyneistä tuotteista ja palveluista on tehtävä perusteltu näkemys näiden käyttökelpoisuudesta liiketoiminnassa. Tuotteiden potentiaalia tulee arvioida suhteessa liiketoimintakokonaisuuteen, erottumiseen ja niiden vaikutuksella kilpailukykyyn. Tärkeä osa-alue tuotteen arvioinnissa on luonnollisesti myös tuotteen vaikutus liikevaihtoon ja kannattavuuteen. (Sjöholm 2010, 151–154.)

3.5 Riskit

Yritystoimintaan liittyy aina riskejä ja siksi niihin on hyvä varautua ennalta. Jotta riskeihin voi varautua, on ne ensin tunnistettava. Hyvällä suunnittelulla ja ennakoinnilla riskien toteutumisen mahdollisuutta voi vähentää ja niitä hallita. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 19; Viitala & Jylhä 2013, 340.)

Yritystoiminnassa tulee usein myös otettua hallittuja riskejä, esimerkiksi toimintaa uudistettaessa tai käynnistettäessä (Sjöholm 2010, 192).

Riskien hallinnan osa-alueita ovat riskien tunnistaminen, niiden analysointi sekä hallintakeinojen valinta ja määrittely (Viitala & Jylhä 2013, 341). Riskien hallintaan liittyvää pohdintaa tulee käydä arvioimalla riskin toteutumisen todennäköisyyttä ja arvioimalla tekijöitä, jotka vaikuttavat riskin toteutumisen todennäköisyyteen. Lisäksi olennaista on, millainen vaikutus riskin toteutumisella on yritykselle ja yrityksen tulevaan toimintaan. Arvio tulee tehdä niin taloudelliselta kuin asiakkaiden, henkilöstön, kilpailuaseman ja imagon kannalta. (Sjöholm 2010, 192.) Riskien hallintamenetelmiä voivat olla esimerkiksi riskin välttäminen, pienentäminen, siirtäminen ja varautuminen. Myös tietoinen riskin ottaminen on yksi riskien hallintamenetelmistä. (Viitala & Jylhä 2013, 345.)

Riskien tunnistamiseen ja hallintaan voi käyttää apuna esimerkiksi työkalua ”todennäköisyys-vaikuttavuus” -nelikenttää. Nelikentässä luokitellaan erilaisia riskejä niiden toteutumistodennäköisyyden ja vaikuttavuuden perusteella. Työkalun avulla saadaan selville ne riskit, joita tulee erityisesti välttää ja joihin varautua. Samoin selviää mitkä riskit ovat epätodennäköisiä, eivätkä toteutuessaankaan aiheuttaisi suurta vahinkoa yritystoiminnalle. Näin voidaan resurssit kohdentaa vaikuttavien riskien hallintaan. (Sjöholm 2010, 193.)

Riskit voidaan tunnistaa heti tai niitä voi ilmetä tulevaisuudessa. On arvioitava minkälaisia riskejä omaan toimialaan, yritykseen tai itseän yrittäjänä liittyä tai voi tulevaisuudessa liittyä. Riskien hallinta tulisi olla suunnitelmallista, järjestelmällistä, ennakoivaa ja tietoista. Riskien analysointiin liittyy SWOT-nelikenttäanalyysi, jota käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa. (Suomen uusyrittäjäkeskukset ry 2020, 19 ja 23.)

3.6 SWOT ja resurssit

Nelikenttäanalyysissä (SWOT-analyysi, joka on lyhenne sanoista strengths, weaknesses, opportunities ja threats) arvioidaan liikeidean, yrityksen ja yrittäjän

vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat. Analyysin avulla arvioidaan yrityksen omia voimavaroja ja toimintaympäristöä. Analyysin tuoman tiedon avulla voidaan oppia kehittämään yrittäjän ja yrityksen vahvuuksia sekä vähentämään tai poistamaan heikkouksia. On tärkeää tiedostaa myös yritystoimintaan kohdistuvat ulkoiset mahdollisuudet ja uhat, jotta niihin voi vaikuttaa ja varautua. SWOT-analyysia voidaan käyttää liiketoiminnan suunnittelun lisäksi myös myöhemmän kehittämisen työkaluna. Työkalun avulla saadaan ajankohtainen arvio tilanteesta suunnitelmien tueksi ja päätöksenteon avuksi. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 23; Viitala & Jylhä 2013, 49–50.)

Vahvuuksia ja heikkouksia tarkastellaan yleensä yrityksen sisäisinä ja tämänhetkisinä asioina. Arvioidaan esimerkiksi, millaista osaamista yrittäjällä on ja mitä osaamista häneltä puuttuu yritystoiminnan näkökulmasta. Mahdollisuudet ja uhat puolestaan ajatellaan yrityksen ulkoisina asioina ja tulevaisuuteen liittyvinä tekijöinä. Mahdollisuuksia ja uhkia tarkastellessa arvioidaan muun muassa markkinatilanteen muutoksia tai poliittisia linjauksia. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 23.)

Jotta valitut strategiat voidaan toteuttaa, tarvitaan monenlaisia resursseja, kuten osaamista, tietoa, tiloja, laitteita ja raaka-aineita. Lisäksi resurssit pitää organisoida järjestelmien ja sovittujen toimintatapojen avulla. Valinnat mitä resursseja tarvitaan ja miten resurssit hankitaan, ovat tärkeitä tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta. (Viitala & Jylhä 2013, 144 ja 189.)

Henkilöstö on yksi tärkeimmistä yrityksen resurssivoimavaroista. Tulevaisuudessa henkilöstön merkitys tulee edelleen kasvamaan ja samalla kilpailu henkilöstöresursseista ja osaamisesta kasvaa. Siksi työntekijöiden odotusten huomiointi on tärkeää liiketoiminnassa. (Sjöholm 2010, 175.) Henkilöstön osalta on tehtävä ratkaisuja työyhteisön näkökulmasta sekä henkilöstön laadusta ja määrästä (Viitala & Jylhä 2013, 221). Hyvän tiimin kokoaminen on tärkeimpiä liiketoimintasuunnitelman ratkaisuja. Voidaan ajatella, että ilman hyvää tiimiä, ei liiketoimintasuunnitelmaa saada toteutettua. (Harvard Business Review 2018, 86–87.)

3.7 Markkinointi ja myynti

Yksi tärkeimmistä asioista liiketoimintasuunnitelmassa on löytää asiakkaat, tai erityisesti se, miten asiakkaat löytävät yrityksen. Jotta markkinointi onnistuisi, on tunnettava asiakkaat ja asiakkaiden tarpeet. (Harvard Business Review 2018, 49.) Markkinointia ja myyntiä suunnitellessa tulee selvittää miten yritys tavoittaa asiakkaansa ja millä tavoin asiakkaat vakuuttuvat juuri tämän yrityksen tuotteista. Suunnitelmassa täytyy siis pohtia, miten markkinointi tulee kohdentaa ja miten asiakkaat löytävät yrityksen ja tuotteet. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 19.)

Kun markkinointisuunnitelmaa laaditaan, tulee asiakkaat ryhmitellä segmenteittäin ja arvioida näiden ryhmien koko ja mahdollisuudet. Samalla päästään arvioimaan eri segmenttien edellyttämät erilaiset panostukset, tuotteet ja tuotteiden räätälöinti kohderyhmittäin. Myös eri segmenttien tavoitettavuus tulee arvioida ja havaita, mikä saa tietyn segmentin asiakkaan tekemään ostopäätöksensä. Näin voidaan laskea hinta tavoitetulle asiakkuudelle. (Harvard Business Review 2018, 89–90.)

Myynnin ja markkinoinnin suunnittelussa täytyy ottaa huomioon myös yrityksen kokonaisuus. Toiminnan ja ulkoisen ilmeen tulee olla sopusoinnussa liikeidean, yrityksen arvojen ja tavoitteiden kanssa. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 19.) Kun markkinointia käsitellään kokonaisvaltaisena ajattelutapana, se tarkoittaa, että markkinointi ei ole pelkkä erillinen toiminto. Markkinointiajattelu suunnataan asiakkaiden tarpeisiin jatkuvasti havainnoimalla. Tällä tavalla opitaan ymmärtämään asiakasta ja asiakkaan tarpeita ja ymmärryksen tuloksena pystytään tarjoamaan ratkaisuja asiakkaiden tarpeisiin. Tavoitteena on asiakkaiden löytämisen lisäksi säilyttää asiakkuus, se onnistuu esimerkiksi pitämällä asiakastyytyväisyys korkeana sekä ilahduttamalla ja sitouttamalla asiakkaat. (Viitala & Jylhä 2013, 97–98.)

Jotta markkinointisuunnitelmaa voidaan luoda, on ensin havaittava se arvo, jonka yritys tuottaa ja asiakas, kenelle tämä arvo tuotetaan. Kun tämä lähtökohta on tiedossa, voidaan valita yrityksen markkinointistrategia. Lopuksi on tärkeää arvioida markkinointitoimenpiteiden tehokkuutta ja tuloksia. Tuloksellisuutta voidaan

arvioida tarkastelemalla esimerkiksi yrityksen tunnettuutta, asiakastyytyvyyttä ja asiakaspysyvyyttä. (Viitala & Jylhä 2013, 98–100.)

Perinteiset markkinoinnin kilpailukeinot ovat 4P -mallin mukaiset tuote, hinta, markkinointiviestintä ja saatavuus. Mallin jatkojalostettu versio on 7P -malli, jossa kilpailukeinoja ovat lisäksi ihmiset, prosessit ja palvelun fyysiset elementit. Viiden C:n malli ottaa puolestaan mukaan asiakasnäkökulman. Tämä tarkoittaa, että arvioinnin kohteena on tuotteen lisäarvo, halu ja tarve asiakkaan näkökulmasta sekä tuotteen kustannukset asiakkaalle. Lisäksi tulee arvioida kumppanuutta, vuorovaikutusta ja sitä miten helposti asiakas voi saada tuotteen. (Viitala & Jylhä 2013, 110–111.)

3.8 Taloudellinen suunnittelu

Liiketoimintasuunnitelmaan kuuluu erittäin oleellisesti myös taloudellinen suunnittelu. Ilman laskelmia on vaikea arvioida yrityksen taloudellisia edellytyksiä tuottaa voittoa ja toimeentuloa yrittäjälle. Myös rahoituksen ja investointien järjestäminen on tärkeää suunnitella huolella ennalta. Aloittavalla yrittäjällä saattaa olla itsellään resursseja, jotka hän voi sijoittaa yritykseen, mutta usein on myös tarve ottaa lainaa, jotta tarvittavat resurssit saadaan hankituksi. Yritystä perustettaessa on kirjattava ylös tarvittavat resurssit ja se, miten niiden rahoitus saadaan hoide- tuksi. (Harvard Business Review 2018, 105–108.)

Perinteisiä taloudellisia laskelmia ovat muun muassa tuloslaskelma, tase ja kasvitalaskelma. Laskelmien avulla on tarkoitus tuottaa oikeaa ja ajantasaista tietoa yrityksen toiminnasta ja taloudellisesta asemasta omistajille ja sidosryhmille. Esimerkiksi tuloslaskelma ja tase esitetään aina tietyssä totutussa muodossa, jolloin eri yritysten laskelmat ovat vertailtavissa. Nämä edellä mainitut laskelmat antavat jo peruskuvan yrityksen toiminnasta. (Harvard Business Review 2018, 91 ja 226.)

Tuloslaskelmalle kerätään tietyn ajan tuotot ja kulut, jotta saadaan selville yrityksen tulos tietyssä ajanjaksona. Tuloslaskelmalta voi siis lukea, miten rahaa ja

resursseja on käytetty tuottojen saamiseksi. Tuloslaskelmalle merkitään tuotteiden ja palveluiden myynnistä saadut tuotot, mutta myös kaikki muut tuotot, kuten investoinneista ja rahoitustoiminnasta syntyneet tuotot. Kuluja taas syntyy esimerkiksi tuotteiden valmistuksesta ja myynnistä. Kuluja syntyy myös muun muassa rahoituksesta ja veroista. Nämä kulut ryhmitellään kulujen luonteen mukaan, esimerkiksi palkkaukseen liittyvät kulut merkitään henkilöstökulujen ryhmään. (Harvard Business Review 2018, 91 ja 233–235.)

Taseelle kerätään tietoa yrityksen taloudellisesta asemasta tietyllä hetkellä. Taseelle eritellään yrityksen varat ja toiselle puolelle se, miten nämä varat on rahoitettu. Nämä eri erät on eritelty taseella luonteensa mukaisesti, varat muun muassa sen perusteella, miten helppoa niiden muuttaminen rahaksi on. Vastuut eritellään omaan ja vieraaseen pääomaan. Omaa pääomaa on esimerkiksi osakepääoma ja yrityksen tuottama voitto. Vierasta pääomaa pitää sisällään erilaisia lainoja ja muita velkoja taseen tekohetkellä. Vierasta pääomaa eritellään muun muassa sen perusteella, milloin laina on maksettava takaisin. (Harvard Business Review 2018, 91 ja 227–230.)

Kassavirtalaskelma puolestaan kertoo tietyn ajanjakson rahan tulon ja käytön yrityksessä. Laskelmalta selviää käytettävissä oleva rahamäärä tarkasteluajanjakson alussa, rahan määrän muutokset ja se, minkä verran rahaa on jäljellä tarkasteluajanjakson lopussa. Kassavirtalaskelmalla keskitytään seuraamaan rahan liikettä, kun tuloslaskelmalle merkittyihin tapahtumiin ei välttämättä liity rahan liikettä lainkaan. Laskelman avulla voidaan arvioida rahan riittämistä esimerkiksi investointien tekemiseen. (Harvard Business Review 2018, 91 ja 236–238.)

Rahoituslaskelman avulla selvitetään rahan tarve ja rahan lähteet. Yritystoiminnassa rahaa tarvitaan jo käynnistysvaiheessa erilaisiin investointeihin ja hankintoihin. Lisäksi liiketoimintaan tarvitaan rahaa kattamaan kiinteitä kuluja, kuten vuokria ja vakuutusmaksuja, jotka saattavat realisoitua jo ennen varsinaisen toiminnan alkamista. Rahan lähteitä voivat olla yrittäjän omat raha- tai tavarasijoitukset, lainat, tuet tai erilaiset avustukset. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 20.)

Kannattavuuslaskelmassa arvioidaan myyntitavoitteet, jolla kaikki kustannukset saadaan katetuksi. Lisäksi yrittäjä asettaa tietyn voittotavoitteen esimerkiksi tulevia investointeja ajatellen. Toiminimiyrittäjän tulee voittotavoitteessa ottaa huomioon myös oma palkkatavoitteensa, koska toiminimiyrittäjä ei voi maksaa itselleen varsinaista palkkaa, joka sisältyisi yrityksen kiinteisiin kustannuksiin. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 21.) Liiketoimintasuunnitelmassa voidaan myös arvioida ja vertailla myyntilaskelman muodossa eri asiakkuuksia ja tuotteita. Myyntilaskelmassa voidaan laskea yksittäisen tuotteen tai palvelun katetta. Näin saadaan selville esimerkiksi tietyn palvelun tuotto, kun kyseiseen palveluun kohdistuvat kulut on vähennetty myyntihinnasta. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 22.)

3.9 Yhteiskunnallinen yritys ja vastuullinen liiketoiminta

Yhteiskunnallinen yritys on terminä melko uusi käsite, Työ- ja elinkeinoministeriö on tehnyt julkaisun yhteiskunnallisen yrityksen toimintamallin kehittämisestä vuonna 2011 (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011). Helmikuussa 2012 Suomalaisen Työn Liitto myönsi ensimmäiset Yhteiskunnallinen yritys -merkit 11 yritykselle (Sitra 2012).

Yhteiskunnallisen yrityksen keskeisenä tavoitteena voidaan katsoa olevan yhteisen hyvän tuottaminen. Yrityksen tulee edistää ratkaisuja, joilla voidaan ratkaista yhteiskunnallisia tai ekologisia ongelmia. Myös voiton käyttäminen näiden tavoitteiden eteen on yksi yhteiskunnallisen yrityksen tunnusmerkeistä. Voitosta yli puolet tulee käyttää toiminnan kehittämiseksi ja edellä mainitun toiminta-ajatuksen edistämiseksi. Myös yhteiskunnallisuus, avoimuus ja toiminnan läpinäkyvyys ovat yhteiskunnalliselle yritykselle tunnusomaisia. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011, 41; Sitra 2012.)

Yritysten rooli yhteiskunnallisen vastuun kantamisessa tulee lisääntymään, huolimatta siitä, ettei yhteiskuntavastuun kantaminen olekaan yritystoiminnan pää tarkoitus. Paine huomioida myös yhteiskunnallisia asioita syntyy sekä asiakkaiden että työntekijöiden arvokehityksestä. Yhteiskuntavastuun huomioiminen

auttaa luomaan yritykselle pitkän aikatahtäimen arvoa, erityisesti brändiarvoa. Oletettavasti yritysten paine määrittää sosiaalisen hyvän tuottaminen myös liiketoimintasuunnitelman tasolla lisääntyy. Sosiaalisen hyvän ajatus voidaan liittää muun muassa yrityksen tarjontaan, toimintatapoihin, henkilöstöpolitiikkaan, ympäristökysymyksiin, kumppanuuksiin, läpinäkyvyyteen toiminnassa ja lähiympäristön sosiaalisen toiminnan kehittämiseen osallistumiseen. (Sjöholm 2010, 174–176.)

Vastuullinen liiketoiminta liittyy yrityksen taloudellisen vastuun lisäksi myös ympäristöön ja sosiaalisiin näkökulmiin. Nykyisin erityisesti sosiaalinen media tuo asiakkaalle mahdollisuuden vaatia näkyvästi yrityksiltä vastuullisuutta. Asiakkaiden lisäksi esimerkiksi YK on vaatinut yrityksiltä vastuullisuuden huomioimista liiketoiminnassa. YK:n Global Compact -periaatteissa vuodelta 2011 kiinnitetään huomiota ihmisoikeuksiin, työelämään, ympäristöön ja korruption vastaisiin toimiin. (Viitala & Jylhä 2013, 348–349.)

4 Aikaisemmat tutkimukset

Perhehoidosta on tehty jonkin verran opinnäytetöitä, kuten myös ammatillisesta perhehoidosta ja ikäihmisten perhehoidosta. Opinnäytetöillä on pyritty myös edistämään toimintamallien syntymistä ja vuoropuhelua. Maarit Haverisen opinnäytetyössä Satakunnan ammattikorkeakoululle otsikolla ”Ikäihmisten perhehoidon järjestäminen alueellisella yhteistyöllä”, on yhtenä lähtökohtana alueellinen yhteistyö ja sen kehittäminen. Haverisen opinnäytetyössä rakennettiin yhteistyötä ja koottiin alueelle yhteinen ikäihmisten perhehoidon toimintaohje. (Haverinen 2018.)

Toinen esimerkki tutkimuksesta, jossa on keskitytty ikäihmisten perhehoitoon, on Tarja Nurmen Satakunnan ammattikorkeakoululle vuonna 2015 tekemä opinnäytetyö. Nurmi tutki opinnäytetyössään perhehoidossa olevien ikäihmisten omaisten sekä perhehoitajien kokemuksia saamastaan tuesta. Tutkimuksessa otettiin

kantaa myös siihen, miten ikäihmisten perhehoitoa voisi tukea ja pyrittiin tekemään ikäihmisten perhehoitoa tunnetuksi. (Nurmi 2015.)

Opinnäytetöitä koskien perhehoitoa ja ikäihmisten perhehoitoa löytyy useita. Hakusanalla ”perhehoito ikäihminen” löytyy 105 opinnäytetyötä Theseuksesta. Näkökulmat vaihtelevat niin viranhaltijan näkökulmasta ikäihmisen ja perhehoitajan näkökulmaan. Hakusanalla ”perhehoito” löytyy yhteensä 1464 opinnäytetyötä. Liiketoimintasuunnitelman ja liiketoimintamallin testausta ja tutkimusta on tehty paljon. Hakusanalla ”liiketoimintasuunnitelma” löytyy Theseuksesta 3257 opinnäytetyötä. Hakusanalla ”liiketoimintamalli” löytyy puolestaan 2498 opinnäytetyötä. Hakusanoilla ”liiketoimintasuunnitelma perhehoito” löytyy 24 opinnäytetyötä, eli perhehoidon ja liiketoiminnan yhdistämistä on tutkittu myös. Tutkimuksia, missä on yhdistetty perhehoito, ikäihminen ja liiketoimintasuunnitelma, Theseuksesta löytyy neljä kappaletta. Nämä edellä mainitut tutkimukset eivät kuitenkaan keskity perhehoitomuotoiseen asumiseen, vaan tutkimus kohdistuu lähinnä ikäihmisten erilaisiin asumisyksiköihin. (Theseus 2021.)

Liiketoimintasuunnitelmaa koskevia tutkimuksia opinnäytetöissä on siis tehty enemmän. Esimerkiksi Laurea ammattikorkeakoululle vuonna 2018 tekemässään opinnäytetyössä Tiina Autero-Ahlstedt on pohtinut miten ja miksi yritykset hyödyntävät liiketoimintamalleja innovoinnissa. Autero-Ahlstedt on analysoinut erilaisia liiketoimintamalleja ja niiden innovaatio- ja käyttötapoja yrityksissä. Työssään hän on ottanut kantaa esimerkiksi tulevaisuuden liiketoimintamalleihin ja kestävään kehitykseen. (Autero-Ahlstedt 2018.)

Tämän opinnäytetyön alaan liittyvää liiketoimintasuunnitelmallista tutkimusta on myös tehty jonkin verran. Esimerkiksi Leila Marttila on vuonna 2011 opinnäytetyössään tehnyt liiketoimintasuunnitelman ikääntyneiden hoivakodille. Marttila on yhdistänyt opinnäytetyössään yrityksen perustamisen ja liiketoimintasuunnitelman laatimisen sosiaaliseen yrittäjyyteen ja asiakaslähtöisyyteen vanhusasiakkaan näkökulmasta. (Marttila 2011.)

Ikäihmisten ammatillisen perhehoidon liiketoimintasuunnittelua ei ole kuitenkaan opinnäytetöissä tutkittu lainkaan. Tämän opinnäytetyön kohteena oleva uusi

toimintamalli on luonnollisesti uusi myös tutkimusrintamalla. Siksi ennen uudennaisen toiminnan käynnistämistä on tärkeää tutkia toimintamallin mahdollisuuksia ja kannattavuutta.

5 Tulokset

5.1 Mallin soveltaminen lainsäädäntöön ja käytäntöihin

Lähtökohtaisesti Itä-Suomen aluehallintoviraston mukaan ei uudennaiselle toimintamallille löytynyt esteitä, kunhan toiminnassa otetaan huomioon lainsäädäntö. Aluehallintoviraston yhteyshenkilö halusi painottaa, että mallissa tulee huomioida erityisesti yritystaloudellinen perusta. Perhehoitoyrityksen on täytettävä yleiset liiketoiminnan edellytykset ja toiminnan perusteeksi tulee laatia muun muassa liiketoimintasuunnitelma. (Paakkunainen 2019.)

Ammatillista perhehoitoa säätelee laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011), missä määritellään yksityistä sosiaalipalvelua tuottavan toimintayksikön toimintaedellytyksistä, vastuista ja vaadituista ilmoituksista, luvista ja muista velvoitteista. Toinen tärkeä huomioitava laki on perhehoitolaki (263/2015), minkä edellytykset myös uuden toimintamallin mukaisen yrityspuusteisen perhehoidon tulee täyttää.

Selvitystyön tuloksena todetaan, että on tärkeää korostaa myös uudessa mallissa perhehoitolakia ylimpänä noudatettavana lakina. Perhehoitolain nostaminen tärkeimmäksi laiksi, korostaa myös viranomaisille, että tarkoitus on harjoittaa perhehoitoa laitoshoidon sijaan. Projektin aikana on käynyt selväksi, että perhehoidon tunnetuksi tekemisessä viranomaisten keskuudessa on vielä tekemistä. (Paakkunainen 2020; Kosonen 2020.)

Aluehallintoviraston lopullista ja virallista kantaa ei voida sanoa varmaksi. Itä-Suomen aluehallintoviranomaisen kanssa asiasta käytyjen neuvottelujen perusteella voidaan todeta, että suhtautuminen malliin on myönteinen. Jokainen

ammattillinen perhekoti arvioidaan kuitenkin aina tapauskohtaisesti, joten mitään yleispätevää vastausta ei voida tässä vaiheessa antaa. (Paakkunainen 2020).

Laki edellyttää toimintayksiköltä riittäviä ja asianmukaisia suunnitelmia, valvontaa, toimitiloja, varusteita ja henkilöstöä (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 4.–6. §). Luonnollisesti tutkimuskohteena olevan mallin mukaisen yrityksen liiketoimintasuunnitelmassa tulee ottaa nämä lainsäädännön edellytykset huomioon. Myös tutkimuksen kohteena oleva yritys tarvitsee luvan toimintaansa varten. Luvan edellytyksenä edellä mainittujen asioiden lisäksi on yrityksen taloudellinen menestyminen. (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 7.–10. §.) Siksi liiketoimintasuunnitelmassa on tarkoitus korostaa, millä tavoin taloudellisuus on otettu huomioon ja miten yrittäjä osoittaa pystyvänsä hoitamaan taloudelliset velvoitteensa.

5.2 Yhtiömuodon merkitys

Alun perin toimeksiantajan kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta oli lähtökohdana, että toimintaa olisi suositeltavaa harjoittaa henkilöyhtiön muodossa, mutta lainsäädännöllisiä esteitä ei ilmennyt kuitenkaan muidenkaan yhtiömuotojen osalta. Perhekodit toimivat tällä hetkellä eri yritysmuodoilla. Suurin osa perhekohteista on osakeyhtiöitä, mutta avoimia yhtiöitä, kommandiittiyhtiöitä ja yksityisiä elinkeinonharjoittajia on myös yritys- ja yhteisötietojärjestelmän mukaan Suomessa useita kymmeniä. Osuuskuntamuotoista perhekotia ei perhekoti-hakusalla löytynyt yhtään. (Yritys- ja yhteisötietojärjestelmä 2020.)

Mikäli tarkastellaan uutta perhehoidon yrittäjyysmallia yhteiskunnallisena yrittäjyytenä, tulee pohdittavaksi myös yhtiömuodon valinta toisenlaisesta lähtökohdasta. Suomessa yhteiskunnallista yrittäjyyttä voi lainsäädännöllisesti harjoittaa kaikilla olemassa olevilla yhtiömuodoilla. Työ- ja elinkeinoministeriö julkaisussaan Yhteiskunnallisen yrityksen toimintamallin kehittäminen kuitenkin toteaa, että soveltuvimmat yhtiömuodot olisivat osakeyhtiö ja osuuskunta. Näissä yhtiömuodoissa siis voidaan yhteiskunnalliset tavoitteet ja voitonjakoa koskevat ehdot kirjata sopimukseen ja yhtiöjärjestykseen. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisun

mukaan henkilöyhtiöt soveltuvat siksi huonosti yhteiskunnallisen yrittäjyyden muodoiksi, koska yrittäjällä on vapaa varojen käyttöoikeus ja avoimuusvaatimukset ovat pienemmät kuin esimerkiksi osakeyhtiössä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011, 27.)

Opinnäytetyössä ei kuitenkaan anneta ohjeita siitä, tulisiko toimintaa harjoittaa juuri yhteiskunnallisena yrittäjyytenä. Tässä yhteydessä on kuitenkin hyvä todeta, että toiminnassa on piirteitä yhteiskunnallisesta yrityksestä. Näin ollen jokaisen yrittäjän on hyvä itse pohtia asiaa liiketoimintasuunnitelmaa tehdessään ja yhtiömuotoa valitessaan. Lähtökohtaisesti opinnäytetyössä on tultu lopputulokseen, että ikäihmisten perhehoitoa voi harjoittaa yrittäjälle itselleen parhaiten sopivassa yritysmuodossa. Opinnäytetyön prosessissa ei siis ilmennyt syytä antaa erityistä ohjeistusta koskien yhtiömuotoa.

5.3 Käytännöt

Keskusteluissa eri sote-alueiden perhehoidosta vastaavien kesken kävi ilmi, että tahtotila joustavoittaa ikäihmisten asumista on suuri. Se, että ikäihminen itse voisi ostaa asumispalvelua suoraan yrittäjältä katsotaan tervetulleeksi lisäksi palveluvalikoimaan. (Maaranen 2020; Varis 2020.)

Käytännön valvontavastuu katsottiin sopivaksi toteuttaa kuntien puolesta, kuten muutenkin perhehoidon valvonta toteutetaan. Valvonnan tasoon ollaan tyytyväisiä myös valvojan puolella. Kuten Sarianna Maaranen, Essoten omaishoidon- ja perhehoidon koordinaattori, totesi, että ”Perhehoito on enemmän valvottua kuin mikään muu hoitomuoto.”. Perhehoidon valvonta tapahtuu arjessa yhteydenpidon ja perhehoidon käyntien yhteydessä. Maaranen totesi myös, että ”Avoin yhteistyö on parasta valvontaa!” (Maaranen 2020.)

Valmiiden vastausten antaminen käytännön toimijoiden suunnalta on kuitenkin ennakkoon mahdotonta. Vaikka tahtotila on selkeästi yhteinen, ei esimerkiksi tilojen vaatimustasosta voi olla ennakkoon varma. Lähtökohtaisesti voidaan tukeutua myös Siun soten alueella Essoten sääntökirjaan (Essote 2019), mutta varautuminen vuoropuheluun viranomaisten kanssa on tärkeää.

Aluehallintoviranomaisen arvioi lopulta yhdessä kunnan viranomaisen kanssa perhekodin ja hoitajien soveltuvuuden tehtävään (Essote 2019, 5).

5.4 Teemahaastattelut

5.4.1 Perhekodit ja asiakkaat

Perhekoteja, perhekotien asiakkaita ja heidän omaisiaan haastateltiin tutkimusta varten teemahaastatteluna. Haastattelun tavoitteena oli selvittää yritysperusteisen perhehoidon tarve ja seikat, jotka olisi hyvä ottaa huomioon perhehoitajan ja asukkaan kannalta, kun uutta toimintamuotoa suunnitellaan. Teemahaastattelurungot löytyvät liitteistä 1 ja 2.

Lopulliset vastaukset tutkimusta varten saatiin kolmelta perhekodilta ja kolmelta asiakkaalta. Kysely jouduttiin toteuttamaan sähköpostitse ja puhelimitse, koska 2020 keväällä määrätyt koronarajoitukset estivät vierailut perhekodeissa ja ikäihmisten luona. Perhekotien toimintamuodot olivat erilaisia: osa tarjosi vuorohoitoa ja osa jatkuvaa hoitoa. Toimintavuotia perhekodeilla oli kahdesta seitsemään. Kaikista vastauksista kävi selväksi, että perhehoitaja kokee hoitomuodon kiireettömänä, antoisana ja yksilöllisenä tapana olla rinnalla kulkija sekä ikäihmiselle että hänen omaiselleen. Negatiivisimpina asioina nousi esiin sitovuus, lomien puute sekä oikeanlaisen perheyhteisön luominen. Hoitajien mielestä olisi tärkeää, että ikäihminen pääsisi perhehoidon piiriin ajoissa, ennen kuin hoitoisuus on liian suurta. Myös byrokratia vaikuttaa välillä liian suurelta.

Perhekotien näkökulmasta uusi yritysperusteinen perhehoitomalli herättää kiinnostusta. Perhehoitajat kokevat, että he tarvitsisivat tietoa erityisesti yritystoiminnan perusteista, asiakkaiden löytämisestä sekä sopimuksista ja verotuksesta. Yksi perhekoti mainitsi, että heillä on ollut kaksi tilannetta, missä mallia, missä asiakas itse voisi ostaa palvelun, olisi tarvittu.

Asiakkaiden osalta perhekodit hoitivat haastattelut. Asiakkaiden ikähaitari oli 88-99 vuotta. Vastaajista kaksi asui vielä omassa kodissaan tai oman perheenjäsenensä kanssa ja yksi asui vakituisesti perhekodissa. Myös nämä kaksi omassa kodissaan asuvaa vastaajaa asuivat säännöllisesti vuorohoidossa perhekodissa. Perhehoidossa vastaajat ovat siitä syystä, että tarvitsevat jatkuvaa apua arjen toimissaan. He kokevat, että perhehoito on turvallinen, kodinomainen paikka asua, missä tutut ihmiset ovat lähellä seurana ja auttamassa. Myös asiakkaiden omaiset kokevat, että perhekoti on henkilölle hyvä paikka asua tai käydä omaishoitajan loman aikana hoidossa.

Vastanneista asukkaista kukaan ei ollut joutunut pohtimaan omakustanteista perhehoitoa, koska he olivat kaikki päässeet kunnan osoittaman perhehoidon asukkaaksi. Perhekotien puolesta taas yritysperusteisen perhehoidon mahdollisuudet kiinnostavat myös asukkaita. Perhekodit näkevät, että tärkeintä uutta toimintamallia rakennettaessa on löytää sellainen malli, mikä myös käytännön tasolla on mahdollista toteuttaa. Tämä tarkoittaa, että malliin ei liity liian suurta byrokratian määrää ja liian tiukkoja määräyksi esimerkiksi rakennuksen suhteen. Myös selkeä ohjeistus yrittäjyyden, verotuksen ja sopimusten suhteen katsottiin tärkeäksi.

Jotta tutkimuskysymyksiin saatiin vastauksia, haastatteluja tehtiin lisäksi myös toiminnassa olevaan muun kohderyhmän perhekotiin sekä haastatteluhetkellä aloittamassa olleeseen ensimmäiseen Siun soten alueen ikäihmisten ammatilliseen perhekotiin. Nämä haastattelut kohdennettiin tarkemmin rajattuihin aiheisiin ja tutkimuksen edetessä nousseisiin kysymyksiin.

5.4.2 Viranomaistahot

Lähtökohtana uudenlaisen perhehoitoyrittäjyysmallin saamisessa hyväksytyksi malliksi jo olemassa olevien mallien rinnalle, on toimiva yhteistyö eri viranomaisien kanssa. Sen vuoksi viranomaistahojen kanssa suoritettaviin haastatteluihin lähdettiin pyytämällä heidän suunnaltaan ohjaavaa otetta. Haastattelut suoritettiin sähköpostin ja puhelimen välityksellä, henkilökohtaisia tapaamisia pyrittiin välttämään koronarajoitusten vuoksi myös viranomaisten kanssa. Osa

haastatteluista toteutettiin myös toimeksiantajan toimesta heidän keskinäisten neuvotteluidensa ohessa. Haastatteluihin osallistui kahden eri sote-alueen perhehoidon vastuuhenkilöt, jotka vastaavat myös osaltaan perhehoidon valvonnasta.

Vastanneet sote-alueen viranomaiset näkevät perhehoidon hyödyt inhimillisenä asumisvaihtoehtona ikäihmisille. Erityisenä haasteena he näkevät sen, että asukkaiden tulisi päästä perhehoidon piiriin oikea-aikaisesti. Lisäksi haasteita aiheuttaa oikeanlaisen perhekodin ja sopivan asukkaan toisensa löytäminen. Myös viranomaispuolella koetaan huolta perhehoitajien jaksamisesta.

Viranomaispuolella nähdään, että erilaiset muodot perhehoidossa ja mahdollisuus päästä palvelujen piiriin ilman viranomaisen välikäsiä olisi hyvä asia. Tärkeää on luoda selkeät käytännöt, pelisäännöt ja ohjeistukset uusiin malleihin. He näkevät, että heidän organisaationsa roolin tulisi olla myös yritysperusteissa perhehoidossa sama kuin muissakin malleissa. Organisaation rooli on valvoa ja tehdä yhteistyötä. Haastatellut näkevät, että edellytykset uudelle yritysperusteiselle perhehoitomallille tulee olla samat kuin muillakin perhehoitomuodoilla. Heidän näkemyksensä mukaan on tärkeää löytää asiakasta parhaiten palvelevia tapoja järjestää ikäihmisten asumista.

5.5 Havainnointi

Havainnointia eli observointia oli tarkoitus käyttää tutkimusmenetelmänä perhekodin arkeen perehdyttäessä. Keväällä 2020 maailmanlaajuisen covid-19 koronapandemian vuoksi myös Suomessa jouduttiin turvautumaan poikkeusoloihin. Koronarajoitusten vuoksi paikallaolo ikäihmisten perhehoidossa oli mahdotonta vierailukiellon vuoksi. Rajoitukset vaikuttivat näin ollen suuresti opinnäytetyön toteutukseen. Opinnäytetyön näkökulmasta oleellista oli, että poikkeuslailla pyrittiin turvaamaan esimerkiksi ikäihmisten terveys, koska koronavirus vaikuttaa oleva erityisen kohtalokas juuri ikäihmisille. (Valtioneuvosto 2020.) Opinnäytetyön tekijällä on kuitenkin itsellään kokemusta ikäihmisten perhehoitajuudesta, joten aiempaa havainnointikokemusta aiheesta on. Tutkija on toiminut ikäihmisten

päätoimisena perhehoitajana yli vuoden ja tehnyt sen jälkeen lyhyempiä sijaisuuksia. Tutkija on vierailut myös muissa ikäihmisten perhekodeissa aiemmin.

Havainnoinnissa pyrittiin subjektiivisesta lähtökohdasta huolimatta muodostamaan mahdollisimman objektiivisia johtopäätöksiä. Pyrkimys oli kuunnella avoimin mielin haastateltavia ja haastaa omat ennakkokäsitykset. Havaintoihin tuli suhtautua kriittisesti ja suodattaa tutkijan omat ennakkokäsitykset pois havainnoinnin päätelmistä.

Vierailuissa eri perhehoitokodeissa välittyi kiireetön tunnelma. Perhehoitokoti on ikäihmisen koti. Aikataulut eivät perhehoidossa yleensä ole tarkkaan määriteltyjä. Esimerkiksi ikäihminen voi ulkoilla silloin kun haluaa ja päättää muutenkin monista asioistaan itse. Perhekoti on aina perheenjäsentensä summa, eli kahta samanlaista perhekotia ei voi olla. Sopivien asukkaiden löytyminen perheeseen voi joskus vaatia pidempääkin tutustumista. Perhehoidossa tulee tilanteita, kun joko perhehoitaja tai hoidettava joutuvat toteamaan, ettei kyseinen koti ja asukas sovi yhteen. Myös terveydentilan vuoksi voi tulla eteen tilanne, ettei asiakas voi enää asua perheessä. Tällaisessa tilanteessa ja esimerkiksi kuoleman kohdatessa surutyö voi olla raskas.

Koska perhehoito tapahtuu perheessä, myös aikataulut ja rutiinit syntyvät jokaisen perheen omista lähtökohdista. Myös isäntäperheen biologiset sukulaiset ovat osa tätä perheyhteisöä. Usein myös asukkaiden biologiset sukulaiset tulevat läheisiksi ja kaikkien perhehoitoyksikön perheenjäsenten sosiaalinen ympäristö laajenee. Eri ikäiset ihmiset erilaisine arkipäivän askareineen tuovat myös ikäihmisen elämään uudenlaista aktiivisuutta.

Tutkijan oman perhehoitajuuden aikana oli tilanne, missä asukkaalle ei mahdollistunut asumispaikkaa toimeksiantosopimuksella. Tällöin jouduttiin pohtimaan muita mahdollisuuksia tarjota apua. Tämä tilanne kuitenkin raukesi lopulta siihen, että asiakas siirtyi tehostetun palveluasumisen piiriin, eikä tarkempaa perehtymistä tarvinnut tilanteen vuoksi tehdä.

6 Liiketoimintasuunnitelman runko yritysperusteiseen perhehoitoon ikäihmisille

Seuraavaksi esitellään liiketoimintasuunnitelman runko yritysperusteiseen perhehoitoon ikäihmiselle. Malli sopii yksilöllisemmän liiketoimintasuunnitelman rungoksi ikäihmisten perhehoitoa suunnittelevalle yrittäjälle. Jokaisen yrittäjän tulee tarkentaa liiketoimintasuunnitelmaa omaan toimintaansa, omaan yritykseensä ja itselleen yrittäjänä sopivalla ja hyödyllisellä tavalla.

Liiketoimintasuunnitelman puitteita on rakennettu ottaen huomioon liiketoiminnan kolme erilaista vastuualuetta: taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen vastuu. Taloudelliseen vastuuseen liittyy yrityksen pyrkimys tuottaa voittoa, kasvattaa omaa pääomaa, kyetä maksamaan vieraan pääoman lyhennykset ja korot sekä työllistää ihmisiä ja maksaa veroja. Sosiaalinen vastuu taas puolestaan pitää sisällään yrityksen vastuun henkilöstöstä, yhteistyökumppaneista, asiakkaista ja laajemmin muusta yhteisöstä. Ekologinen vastuu tarkoittaa, että yritys toimii ekologisesti kestäväällä tavalla, ottaen huomioon maapallon kantokyvyn ja luonnonvarojen rajallisuuden. (Ketola 2005, 32–33, 40 ja 46.)

6.1 Liikeidea, toiminta-ajatus ja strategia

Yritysperusteisen ikäihmisen perhehoidon liikeidea on tarjota ikäihmiselle kodinomainen paikka asua sen jälkeen, kun yksin asuminen omassa kodissa on käynyt mahdottomaksi. Ikäihminen, jolle palvelu kohdennetaan, on sosiaalihuoltoon oikeutettu. Toiminta-ajatuksen perusta voi olla esimerkiksi, että yrittäjä tarjoaa ikäihmiselle turvaa, hoivaa ja huolenpitoa.

Palvelu tuotetaan perhehoitona, jolloin asiakas on osa yrittäjän perhettä. Perinteisestä perhehoidosta eroten maksaja on tässä tapauksessa asiakas itse. Muusta asiakkaan itse kustantamasta hoivasta poiketen hoito tarjotaan perheessä. Asiakkaalle tarjotaan turvallinen asuminen ja huolenpito

perheenjäsenenä. Asiakas saa kaiken tarvitsevansa hoivan ja huolenpidon yrittäjän perheessä, tarvittaessa kotihoitopalvelujen avulla.

Strategiset valinnat perhehoidossa voivat liittyä perheen sisäisiin vahvuuksiin ja perhekodin sijaintiin. Esimerkiksi maaseudulla sijaitseva perhekoti voi erikoistua kilpailijoista erottuakseen eläinten kanssa työskentelyyn tai maaseutumaiseman hyödyntämiseen. Muita strategisia valintoja voi olla esimerkiksi tarjota asumista omaishoidon sijaisuuksiin.

6.2 Asiakkaat ja asiakkaiden tarpeet

Ikäihminen, jolle palvelu kohdennetaan, on sosiaalihuoltoon oikeutettu ja hänen sosiaalihuoltonsa tarve on osoitettu esimerkiksi vanhuspalvelulain (laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 980/2012) perusteella suoritetun palvelutarpeen arvioinnilla (Verohallinto 2019). Kohderyhmään kuuluva asiakas ei ole saanut sijoituspäätöstä perhehoitoon kunnalta. Hän ei kykene kuitenkaan enää asumaan yksin, eikä halua laitoshoitoon. Asiakkaalla on kuitenkin selkeä tarve apuun asumisessa ja arjen toimissa. Yleiset tarpeet ovat yksinäisyys, pelkotilat ja läheisen väsyminen avuntarpeen lisääntyessä.

Suomen väestö ikääntyy jatkuvasti, joten myös apua tarvitsevien ikäihmisten määrä kasvaa. Ennusteiden mukaan yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä kasvaa vuoteen 2030 mennessä noin 26 prosenttiin (Tilastokeskus 2019). Jokainen perhekoti voi kuitenkin itse keskittyä juuri omaan perhekotiin sopiviin asiakkaisiin. Kuten jokainen perhekoti, myös jokainen ikäihminen on yksilö omine tarpeineen ja arvoineen. Jokainen asiakas haluaa tulla kohdelluksi yksilönä. (Grönroos 2009, 423.)

6.3 Kilpailijat ja toimiala

Yrityspoliteisen perhehoidon kilpailijoina voidaan nähdä muut perhehoitomallit, yksityiset hoitolaitokset ja kunnalliset hoitolaitokset. Tutkimuksen kohteena olevaa perhehoitomallia ei ole vielä olemassa, joten täysin saman alan kilpailijoita ei ole olemassa. Siun soten alueella on toiminnassa yksi ikäihmisten ammatillinen perhekoti (Palovesi 2020).

Ikäihmisten perhehoitajia Siun soten alueella on valmistunut heinäkuuhun 2020 mennessä 116 henkilöä. Siun soten alueelle on vuonna 2020 perustettu ensimainen ammatillinen perhekoti, joka on suuntautunut ikäihmisiin, varsinainen toiminta on alkanut syksyllä 2020. (Paakkunainen 2020; Kosonen 2020; Palovesi 2020.) Ikäihmisten asumispalveluissa laitoshuollon osuus vanhainkodeissa ja vuodeostastoilla on vähentynyt, samalla kun palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen on ollut kasvussa. Vuonna 2018 tehostetun palveluasumisen piirissä oli 7,6 prosenttia asumispalveluiden kyttijist, kun vanhainkodeissa heitä asui 0,9 prosenttia ja pitkäaikaishoidossa vuodeostastoilla vain 0,2 prosenttia. (THL 2019, 3.) Asumispalveluyksikkj Siun soten alueella oli vuonna 2020 33 kappaletta (Siun sote 2020b).

Kuten edellisessä luvussa on mainittu, ikäihmisten osuus väestöstä on kasvussa. Toteutettujen haastattelujen perusteella nähdään, että valinnan vapaus on hyvä asia ja että erilaisia muotoja tarjota ikäihmisten asumiseen vaihtoehtoja on hyvä olla entistä enemmän (Maaranen 2020; Varis 2020). Tarve ikäihmisten hoivalle ei ole lukujen perusteella lähivuosina vähenemässä. Voidaan siis perustellusti ajatella, että toimialalle mahtuu myös uudenlaisia toimijoita.

6.4 Palvelut ja tuotteet

Asiakkaalle tarjottava ydinpalvelu on turvallinen asuminen, hoiva ja huolenpito perheenjäsenenä. Asuntona on yrittäjän oma koti, josta asiakkaalle tarjotaan oma huone, jonka hän voi halutessaan sisustaa omilla tavaroillaan. Muutoin asunto on

yhteisessä käytössä muiden perheenjäsenten kanssa. Asunnon tiloissa on huomioitu liikkumisen vaivattomuus ja esteettömyys. (Essote 2019, 3.)

Asiakkaalle tarjottavaan hoivaan ja huolenpitoon liittyy itse asumisen lisäksi ruokailun ja lääkehuollon järjestäminen, siivous ja hygieniasta huolehtiminen. Palvelut ja tuotteet käsittävät asiakkaan päivittäisten tarpeiden täyttämisen. Tarvittaessa esimerkiksi terveydenhoidollista apua voi saada kotihoidosta, esimerkiksi lääkehuolto toteutetaan yhteistyössä kotihoidon kanssa (Essote 2019, 12).

Tuotteita ja palveluita mietittäessä on hyvä muistaa, että asiakkaat eivät osta itse tuotetta, mikä voi tässä tapauksessa olla asumispalvelu, vaan siitä saatavia hyötyjä. On ymmärrettävä, minkä hyödyn asiakas mahdollisesta tuotteesta tai palvelusta saa ja mikä ongelma tuotteilla ja palveluilla voidaan ratkaista. (Grönroos 2009, 25.) Perhehoitopalveluissa voidaan asiakkaalle tarjottavana hyötynä ajatella turvallista ja yksilöllistä elämää.

Yritysten kilpailukeinot ovat muuttuneet eri aikoina, 2010-luvulta alkaen olemme eläneet asiakkaan aikakaudella, jolloin on tärkeää keskittyä asiakaslähtöisyyteen ja asiakaskokemukseen. Asiakkaan aikakaudella yritysten menestymisen edellytyksenä on ymmärtää asiakkaan tarpeet ja tuottaa niiden perusteella asiakkaille oikeanlaisia asiakaskokemuksia. Asiakkaiden tarpeet ovat perhehoidossa erityisen yksilökeskeisiä ja erilaisia tarpeita tulee kyetä täyttämään saman aikaisesti. (Koivisto, Säynäjäkangas & Forsberg 2019, 20–21 ja 23.)

Jokainen yritys voi siis lisäksi itse räätälöidä juuri omaan perheeseen ja yritykseen sopivia tuotteita ja palveluita. Usein myös asiakkaiden tarpeet ja kiinnostuksen kohteet vaihtelevat, joten palvelut on hyvä suunnitella vastaamaan asiakkaiden tarpeita. Tarjottava palvelu voi olla esimerkiksi liikunta-, musiikki- tai askartelutuokio, luontoretki tai eläinten hoito.

6.5 Riskit

Haastattelujen perusteella suurimmat riskit liittyvät henkilöiden väliseen vuorovaikutukseen ja perhehoitajan omaan jaksamiseen. Jokaisella perhehoitajalla ja perhekodilla on lisäksi omia henkilökohtaisia riskejä, joihin on tärkeää varautua suunniteltaessa toimintaa (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 19). Erityisesti riskit tulee jokaisen perhehoitajan tunnistaa henkilökohtaisesti.

Perhehoitoon sijoittuminen olisi hyvä aloittaa aina tutustumisjaksolla. Tutustumisjaksolla tulee sekä perhehoitajan että asiakkaan arvioida yhteensopivuutta ja järjestelyn toimivuutta. Asiakkaan on hyvä pohtia miten perhehoitoyksikkö ja perhe sopii juuri hänen henkilökohtaisiin tarpeisiinsa. Tulee pohtia ovatko arvot ja käytännöt helposti yhteen soviteltavissa ja pystyykö perhekoti tarjoamaan juuri hänen tarvitsemaa tukea ja apua. Perhehoitajan on tärkeää arvioida tutustumisjaksolla, miten hoitaja voi vastata asiakkaan tarpeisiin. Myös muiden perhekodin asukkaiden välisen kemian ja perhekodin kokonaisuuden arviointi on tärkeää. (Essote 2019, 7.)

6.6 SWOT ja resurssit

Nelikenttäanalyysissä (SWOT) tulee jokaisen yrityksen arvioida omia vahvuuksiinsa, heikkouksiinsa, mahdollisuuksiinsa ja uhkiaansa. Jokaisen yrityksen tulee analysoida edellä mainitut asiat huolella ja oman yrityksensä kannalta. Analyysissä on pohdittava minkälaisia vaatimuksia toiminta edellyttää ja onko omalla yrityksellä mahdollisuutta vastata näihin edellytyksiin. Luvussa 6.9 käydään läpi tiettyjä lainsäädännöllisiä edellytyksiä, jotka on kyettävä täyttämään. Yrityksen nykytilannetta arvioidaan tämänhetkisten vahvuuksien ja heikkouksien perusteella (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 23).

Perhehoitoyrittäjyyteen liittyy vahvasti perheen kokonaistilanne. On arvioitava kriittisesti myös muiden perheenjäsenten suhtautuminen perhehoitajuuteen. Tärkeitä pohdittavia seikkoja ovat esimerkiksi asumismuoto, kotiympäristö sekä kodin tilat. Näistä asioista voi yrittäjä löytää sekä vahvuuksia että heikkouksia.

Tulevaisuuden näkymiä yrityksen toimintaympäristössä analysoidaan mahdollisuuksien ja uhkien kautta (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 23). Mahdollisuuksiin liittyy ikäihmisten perhehoitoyrittäjyydessä väestön vanheneminen (Tilastokeskus 2019). Myös esimerkiksi koronapandemian mukanaan tuomat haasteet ikäihmisten turvallisuuden takaamiseksi voivat avata mahdollisuuksia pienemmille yksiköille (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2020). Väärinkäytöspaljastukset hoivalaitoksissa luovat markkinoita toisenlaisille tavoille hoitaa ikäihmisten asuminen jatkossa. Valvira on julkistanut vuonna 2016 tulokset kyselyyn, joka toteutettiin ympärivuorokautisten vanhustenhuollon yksiköiden työntekijöille. Kyselyn perusteella jopa 93 prosenttia vastanneista oli havainnut näissä yksiköissä kaltoinkohtelua. (Valvira 2016, 5.) Perhehoito toimii jatkuvassa yhteydessä valvovaan viranomaiseen, joten kaltoinkohteluun päästään puuttumaan nopeasti (Maaranen 2020).

Tällä hetkellä selkeimpänä uhkana voidaan nähdä, ettei yritysperusteiselle perhehoitajuudelle ole vielä toimintamallia. Eri Sote-alueilla ollaan neuvotteluissa eri vaiheissa ja erityisesti aluehallintovirastojen kantaa ei voida ennalta varmistaa. (Maaranen 2020; Varis 2020; Paakkunainen 2020; Kosonen 2020.) Näin ollen voidaan todeta, että perustettaessa perhekotia, yhteydenpito valvoviin tahoihin kannattaa alusta alkaen.

Perhehoito on jo lähtökohdiltaan yrittäjänsä näköinen, siksi henkilöstön merkitys korostuu perhehoidossa vielä monta muuta toimialaa enemmän. Perhehoidossa oikeanlaisen tiimin kokoaminen on ensiarvoisen tärkeää (Harvard Business Review 2018, 86–87). Sekä perheen vakituisten asukkaiden, tilapäisten asukkaiden että palkatun henkilökunnan kemioiden on kohdattava.

6.7 Markkinointi ja myynti

Markkinoinnissa ja myynnissä on hyvä huomioida useita markkinointikanavia. Perinteinen markkinointi eri medioissa on hyvä kartoittaa. Internetsivujen ja sosiaalisen median markkinointiin on syytä panostaa, kuten muunlaisessakin yritystoiminnassa. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 37–38.) Vaikka perinteisellä

medialla, tai etenkin sosiaalisella medialla, ei pyrittäisi tavoittamaan suoraan asiakasta, ovat nämä väylät tärkeitä heidän omaistensa tavoittamiseksi.

Perinteisen markkinoinnin lisäksi ikäihmisten perhehoitoa on tarpeellista markkinoida myös suoraan tahoille, jotka työskentelevät mahdollisten asiakkaiden parissa. Yhteyttä kannattaa ottaa kuntien palveluohjausyksiköihin, omaishoitajayhdistyksiin ja vanhusneuvostoihin. Myös Kiteen Evankelinen Kansanopisto ja Ammatillisten perhekotien liitto ovat paikkoja, minne markkinointia ja tiedottamista on hyvä kohdentaa. Nämä tahot ovat paikkoja, minne potentiaaliset asiakkaatkin ovat yhteydessä silloin kun tarve asumispalveluille herää. Edellä mainittuja tahoja varten on hyvä koota omasta perhekodista esite, josta potentiaaliset asiakkaat saavat oikeaa tietoa perhekodista. (Kosonen 2020.)

Asiakkaan tarpeiden ymmärrys korostuu erityisesti perhehoidossa, onhan kyseessä asumispalvelu, joka kohdistuu asiakkaiden perustarpeiden tyydyttämiseen. Perhehoidossa on tärkeää osata erottua ja tuoda markkinoinnissaan esille oman perhekodin erityispiirteet, lisäksi markkinoinnissa on oltava rehellinen, jotta asiakaslupaukseen voidaan vastata. Asiakkaan kokema laatu on subjektiivinen, ja odotukset syntyvät myyjän lupauksesta. Siksi on tärkeää varmistaa, että lupaukset kyetään myös täyttämään. (Grönroos 2009, 105–106 ja 421.)

6.8 Taloudellinen suunnittelu

Vaikka yritystoimintaa olisi valittu harjoittaa yhteiskunnallisena yrityksenä, tulee yrityksen toiminta suunnitella myös taloudellisesti kannattavalla tavalla (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011, 26). Joka tapauksessa huolellinen taloudellinen suunnittelu on yritystoiminnan perusedellytys. Ennen yritystoiminnan aloittamista on siis laadittava laskelmia kannattavuudesta ja rahoituksesta ja asetettava omat tavoitteet kannattavuuden suhteen. Yritystoiminnan pääperiaate on, että tulojen on katettava kulut. Juoksevien kulujen lisäksi tuloilla on katettava sekä investoinnit että yrittäjän oma toimeentulo. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 20.)

Myös yrittäjän omien yksityisten tukien saamista yritystoimintaa varten kannattaa selvittää. Esimerkiksi starttirahaa myönnetään päätoimiseksi yrittäjäksi ryhtyvälle yritystaipaleen alkuun auttamaan toimeentulossa. Starttirahan edellytyksenä on muun muassa riittävät tiedot yritystoiminnasta sekä suunnitelmat yritystoiminnasta ja laskelmat yrityksen kannattavuudesta ja rahoituksesta. Starttirahan hakemista varten lisätietoa saa TE-toimistosta. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 26.)

6.8.1 Tulot ja rahoitus

Tuloissa laskennan lähtökohtana voidaan pitää kunnan ammatillisille perhekoille maksamia hintoja. Essoten maksamat asiakasmaksut ovat 95 euroa vuorokaudessa pitkäaikaisessa hoidossa olevien osalta ja 125 euroa vuorokaudessa lyhytaikaisessa hoidossa olevista. Lyhytaikaisena hoitona pidetään tässä yhteydessä alle 14 vuorokauden aikaista hoitoa. Lisäksi osavuorokautisesta hoidosta on määriteltä hinnaksi puolet lyhytaikaisen hoidon hinnasta. (Essote 2019, 14.) Perhekoti voi hinnoitella hoitonsa itsenäisesti, mutta lähtökohtana laskelmissa voi käyttää edellä mainittuja yleisesti tiedossa olevia hintoja.

Perhekodin aloittaminen vaatii erilaisia alkuinvestointeja. Osan näistä investoinneista voi hoitaa yrittäjä omana sijoituksena omaan pääomaan. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 29.) Perhekotiin voi sijoittaa esimerkiksi asunnon, jota yritystoiminnassa tullaan käyttämään ja huonekalut sekä muut tarvittavat kalusteet. Yritystoiminnan aloittaminen voi vaatia myös vierasta pääomaa. Lainaa voi saada esimerkiksi perheenjäseneltä, mutta myös erilaisilta rahoituslaitoksilta. Myös leasing-rahoitus, luottokortit ja luotolliset tilit ovat vierasta pääomaa. Finnvera on erikoistunut rahoittamaan yrityksiä, Finnvera myöntää myös alkutakauksia uusien yritysten lainalle. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 29.)

ELY-keskuksen tuet sekä yrityksen perustamisen yhteydessä että uudistamisessa tai esimerkiksi energiatehokkuuden lisäämisessä kannattaa tarkastaa. Maaseutualueilla on muun muassa saatavilla perustamis- ja investointitukea. Tässä yhteydessä tulee huomioida se, että starttirahaa saavalle ei

perustamistukea myönnetä, joten kannattaa pohtia, kumpaa tukea on järkevämpää hakea. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 30.)

Jos töihin palkkaa työttömän työnhakijan, voi palkkakustannuksiin saada palkkatukea. Palkkatuen myöntää TE-toimisto ja se on harkinnanvarainen tuki. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 30–31.) Myös muita tuki- ja rahoitusvaihtoehtoja on, muun muassa kansainvälistymiseen (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 32–33). Muita rahoitusvaihtoehtoja tulee jokaisen yrittäjän harkita omista tavoitteistaan ja lähtökohdistaan käsin.

6.8.2 Kulut ja rahan käyttö

Yritystoiminnan kulut jaetaan kiinteisiin ja muuttuviin kuluihin. Kiinteät kulut ovat luonteeltaan sellaisia, että ne pysyvät muuttumattomina toiminnan tasosta riippumatta. Kiinteitä kuluja ovat muun muassa vakuutukset, toimitilakulut, lainojen hoitoon liittyvät kulut, kirjanpito ja toimistokulut. Muuttuvien kulujen määrään vaikuttaa puolestaan toiminnan aste. Muuttuvia kuluja ovat perhekodin yhteydessä esimerkiksi ruokakustannukset. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 20–21.)

Kuluihin pitää sisällyttää kaikki yritystoimintaan liittyvät kulut. Asunnosta syntyy kuluja riippumatta siitä toimiko yritys yrittäjän omistusasunnossa vai vuokralla. Yritys voi myös maksaa vuokraa yrittäjälle. Mikäli yritykselle on palkattu henkilöstöä, tulee myös henkilöstön palkkojen sivukulut ja lomien sisällyttää kuluihin. Vaikka työntekijöitä ei palkattaisi vakituiseen työsuhteeseen, voi työntekijöiden tarve olla silti olemassa. Mikäli perhekodissa on pitkäaikaisia asukkaita, on yrittäjien loma-aikoihin varauduttava palkkaamalla henkilökuntaa loma-ajalle.

Jokaisen yrittäjän tulee arvioida omaan yritystoimintaansa kohdistuvat kulut ja rahoitustarve huolellisesti liiketoimintasuunnitelmaa ja laskelmia varten. Kulujen lisäksi yrityksellä on muitakin rahoitustarpeita kuten lainan lyhennykset ja investoinnit. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 20.) Mikäli yrittäjä ei maksa itselleen palkkaa, myös yrittäjän toimeentuloon jäävä rahoitus on huomioitava.

6.8.3 Laskelmat

Rahoituslaskelmassa arvioidaan rahan tarve ja rahan lähteet. Kun yritystä perustetaan, rahoituslaskelmassa lasketaan yksityiskohtaisesti kaikki ne kohteet, johon rahaa tarvitaan ja lähteet, josta raha tähän kaikkeen saadaan. Kaikki rahan tarpeet tulee kyetä kattamaan rahan lähteillä. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 20.)

Kannattavuuslaskelmassa puolestaan selvitetään myynnin määrä, millä kaikki kustannukset saadaan katetuksi. Kannattavuuslaskelmalla selvitetään kaikki kiinteät ja muuttuvat kustannukset, jotta saadaan selville tulojen määrän tarve. Toiminimiyrittäjä ei maksa itselleen varsinaista palkkaa, vaan kattaa oman toimeentulonsa yksityisnostoina. Myös tämä oman palkkaosuuden merkitseminen kannattavuuslaskelmaan on tärkeää, jotta myös yrittäjä saa työstään toimeentulon varsinaisten kulujen kattamisen lisäksi. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 21.)

Myös muita laskelmia voi oman tarpeen mukaan tehdä. Myyntilaskelmissa voi esimerkiksi laskea minkä verran eri tuotteita tulisi myydä, jotta yritys pääsee tuottotavoitteeseen. Myös eri tuoteryhmien kannattavuutta voi vertailla, koska erilaisilla tuotteilla on eri hinnat ja myös erilainen kulurakenne. (Suomen uusyrityskeskukset ry 2020, 22.)

6.9 Muut huomioitavat seikat, ilmoitukset ja luvat

6.9.1 Viranomaisilmoitukset ja luvat

Yhtiömuodon valinta on jokaisen yrittäjän tehtävä itse omaan tilanteeseen parhaaksi katsomallaan tavalla. Yritysvalmennuksessa tai muilta asiantuntijoilta, kuten Business Joensuulta, voi saada apua yritysmuodon valinnassa. Yhtiömuodon valintaan vaikuttaa muun muassa perustajien määrä, pääoman tarve, päätöksenteko, vastuut ja verotukselliset kysymykset (Yrityksen perustamisopas 2017, 21).

Yrityksen on annettava perustamisilmoitus verohallintoon ja Patentti- ja rekisterihallitukselle, rekisteröityminen onnistuu Y-lomakkeella. Samalla lomakkeella onnistuu ilmoittautuminen sekä kaupparekisteriin että Verohallinnon rekistereihin, kuten ennakkoperintärekisteriin, arvonlisäverovelvolliseksi, työnantajarekisteriin ja asiakasrekisteriin. (Yrityksen perustamisopas 2017, 53.) Arvonlisäverovelvolliseksi ja työnantajarekisteriin ilmoittautuminen riippuu yritystoiminnan muista asioista, kuten siitä, onko tarkoitus palkata työvoimaa. Arvonlisäverovelvollisuus ei lähtökohtaisesti koske perhehoitoyrityksiä, arvonlisäverotuksesta kerrotaan tarkemmin luvussa 2.5.2.

Mikäli yritys tuottaa ympärivuorokautista perhehoitoa, eli yksityistä sosiaalipalvelua, tulee yrityksen hakea siihen lupa toiminta-alueen aluehallintovirastolta. Mikäli toimintaa harjoitetaan useamman aluehallintoviraston alueella, haetaan lupaa Valviralta. (Yrityksen perustamisopas 2017, 85.) Mikäli yritys tuottaa muuta kuin ympärivuorokautista palvelua, tulee yrityksen tehdä ilmoitus tästä kuntaan missä palveluja tuotetaan. Ilmoituksessa tulee mainita samat tiedot kuin lupahakemuksessa. (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 11. §.)

Perhehoitajuus edellyttää perhehoidon ennakkovalmennuksen suorittamista. Perhehoitovalmennusta järjestää Siun soten alueella Kiteen Evankelinen Kansanopisto. Valmennusta järjestetään kaksi kertaa vuodessa, kurssit toteutetaan viiden viikonlopun aikana. (Siun sote 2020a ,8; Kosonen 2020.)

6.9.2 Sidosryhmien kanssa tehdyt sopimukset

Muut tarvittavat sopimukset, kuten vuokrasopimukset ja työsopimukset, tulee olla kunnossa samalla tavalla kuin muissakin yrityksissä. Työsopimusten teossa saa apua Ammatillisten Perhekotien Liitolta (Ammatillisten perhekotien liitto 2020). On kuitenkin hyvä muistaa ottaa huomioon työaikalainsäädäntö työntekijää palkatessa, siksi edullisin ja yksinkertaisin tapa hoitaa ympärivuorokautista sijaisuutta on hankkia palvelu toiselta yrittäjältä (Työaikalaki 872/2019).

Mikäli sosiaalipalveluja tuotetaan alihankintana, pitää sopimuksissa huomioida esimerkiksi arvonlisäverotuksen vaatimukset. Arvonlisäverottomuus edellyttää muun muassa, että palvelusuunnitelmasta ilmenee alihankintana suoritettavat palvelut. Tarkemmin asiasta on kerrottu luvussa 2.5.2 Arvonlisäverotus. Kirjallinen vakuutus toimii näyttönä siitä, että palvelu on sosiaalipalvelujen alihankintana toteutettavaa. Vakuutuksessa tulee käydä ilmi palveluntuottajan ja alihankkijan tiedot, sekä viittaus sopimukseen, mikä on solmittu palvelun tuottajan ja asiakkaan välille. Vakuutuksesta on käytävä ilmi myös alihankinnan luonne ja palvelun alkamisajankohta. Vakuutus on päivättävä ja allekirjoitettava palvelujen tuottajan toimesta. (Verohallinto 2019.)

6.9.3 Asiakkuuksiin liittyvät sopimukset ja pakolliset suunnitelmat

Jotta toimintaa voi harjoittaa arvonlisäverottomasti yksityisen sosiaalipalvelulain puitteissa, tulee asiakkaalle olla tehty sosiaalihuollon palvelutarpeen arvio. Palvelujen tarve ikäihmisen kohdalla voidaan osoittaa esimerkiksi vanhuspalvelulain perusteella suoritettulla arvioinnilla. Mikäli asiakkaalle ei ole osoitettu palvelun tarvetta edellä mainitulla arvioilla, on palvelusta perittävä arvonlisävero. Siksi asia on tärkeä huomioida asiakkaita valittaessa. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 980/2012, 16. §.)

Palvelun järjestäminen perustuu kirjalliseen sopimukseen palvelun tuottajan ja asiakkaan välillä. (Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettu laki 812/2000, 6 §). Kirjallisessa sopimuksessa tulee määritellä ehdot, joilla palvelu järjestetään ja tuotetaan, sopia asiakasmaksujen määrä sekä molempien osapuolien oikeudet ja velvollisuudet (HE 137/1999).

Palvelujen tuottajan ja asiakkaan on tehtävä myös palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma. Suunnitelman tekeminen on yksityisen palveluntuottajan vastuulla. Vain silloin, jos kyseessä on tilapäinen neuvonta tai ohjaus, ei suunnitelmaa tarvitse laatia. (Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettu laki 812/2000, 7 §.) Suunnitelman tulee sisältää arvio tuen tarpeesta,

tarvittavista palveluista, toimenpiteistä sekä siitä milloin tarve alkaa, miten pitkään tarve kestää ja miten usein asiakasta tavataan. Suunnitelmassa tulee kertoa myös asiakkaan voimavaroista, vahvuuksista ja tavoitteista, joihin palvelun avulla pyritään. Suunnitelmaan kirjataan myös yhteistyötahot, jotka osallistuvat palveluun sekä se, miten suunnitelman toteutumista seurataan. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 39. §.)

Omavalvontasuunnitelman laatiminen on myös lakisääteinen velvollisuus, kun tuotetaan yksityistä sosiaalihuoltopalvelua. Suunnitelmassa huomioidaan kaikki palvelun tuottajan tuottamat sosiaalipalvelut ja erilaiset palvelukokonaisuudet. Omavalvontasuunnitelma on oltava ajantasainen, suunnitelman toteutumista on seurattava ja lisäksi suunnitelma on pidettävä julkisesti nähtävillä. (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 6. §.) Yrityksen on myös varauduttava laatimaan vuosittain lupaviranomaiselle toimintakertomus (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 14.–17. §).

6.9.4 Yhtiösopimukset, yhtiöjärjestys, tilat, varusteet ja henkilöstö

Osakeyhtiölain (624/2006) mukaan yhtiön pyrkimys on tuottaa voittoa osakkeenomistajille. Mikäli perustettavan yrityksen lähtökohtana on joku muu kuin voiton tuottaminen osakkeenomistajille, on siitä erikseen määrättävä yhtiöjärjestyksessä. (Osakeyhtiölaki 624/2006, 13. Luku 9. §.) Tämä mahdollinen yhtiöjärjestyksessä huomioitava seikka tulee esiin muun muassa, mikäli yritys päättäisi harjoittaa toimintaansa yhteiskunnallisena yrityksenä, eikä tavoitteena olisikaan voiton tuottaminen osakkeenomistajille.

Luvussa 2 on kerrottu tarkemmin perhehoitoa ohjaavista laeista, jotka on otettava huomioon yritystä perustettaessa. Laeista ja ohjeistuksista selviää muun muassa mitä edellytyksiä tiloilta ja henkilöstöltä vaaditaan. Muuten yrityksen perustamiseen liittyvät sopimukset tulee laatia, kuten muissakin alan yrityksissä, lakia noudattaen. Näistä vaatimuksista saa lisätietoa yritysvalmennuksessa ja aloittavien yritysten neuvontapalveluista, kuten Business Joensuusta.

Huomioitavia seikkoja perhekotia perustettaessa ovat muun muassa, että vastuuhenkilön on asuttava perhekodissa. Lisäksi ammatillisen perhekodin vastuuhenkilön on oltava koulutukseltaan joko laillistettu sosiaalihuollon ammattihenkilö tai hänelle on oltava terveydenhuollon ammattikorkeakoulu- tai opistotasoinen tutkinto. Lisäksi vastuuhenkilöllä on oltava riittävä työkokemus; se mikä on riittävä työkokemus, on tapauskohtaisesti arvioitava. (Essote 2019, 3).

Perhehoitokoti on kunnan hyväksymä yksityiskoti. Kotia arvioidaan sekä tilojen, että ihmissuhteiden ja ilmapiirin perusteella. Tilojen suhteen arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota esteettömyyteen ja turvallisuuteen. Toisaalta arviointikohteena on myös kodikkuus ja sijainti. Pitkäaikaista perhehoitoa tarjotessa on pääsääntönä, että asukkaalla tulee olla oma huone. (Essote 2019, 3).

Ympäristöä arvioitaessa huomioidaan kodin mahdollisuus lisätä apuvälineitä ja erityisvarusteita. Turvallisuusmääräyksissä tulee ottaa huomioon pelastusviranomaisen määräykset, missä huomioidaan, että perhekoti on yksityiskoti. Asukkaalle pitää pystyä tarjoamaan sekä yksityisyyttä että yhteisöllisyyttä. Asukkaan pitää voida halutessaan kalustaa oma huoneensa, käyttää yhteisiä tiloja ja hänellä tulee olla tasa-arvoinen asema perheessä. (Essote 2019, 3).

Lain mukaan kahden hoidosta vastaavan henkilön ylläpitämässä perhekodissa voi hoitaa samanaikaisesti seitsemää asukasta. Tosin tästä määrästä voi perustellusta syystä poiketa. Esimerkki mahdollisuudesta poiketa henkilömäärästä on avioparin kohdalla. (Essote 2019, 4.)

Tilojen, varusteiden ja henkilöstön suhteen arvion tekee lopulta aluehallintoviranomainen, joka hyväksyy perhekodin. Havaintojen perusteella arvioinnin aikana on hyvä varautua vuoropuheluun viranomaisten kanssa. Esimerkiksi kodinomaisuus ja vastuuhenkilön riittävä kokemus työstä ovat tulkinnanvaraisia seikkoja. Näin ollen yrittäjän on hyvä varautua perustelemaan oma kantansa. (Paakkunainen 2020; Kosonen 2020.)

7 Johtopäätökset ja pohdinta

7.1 Tavoitteiden toteutuminen

Opinnäytetyön prosessissa päästiin hyvään vuoropuheluun viranomaisten kanssa ja saatiin aikaiseksi yhteinen tahtotila uudenlaisen perhehoitoyrittäjyyden mahdollistamiseksi. Itä-Suomen aluehallintoviranomaisen vaihtuminen tutkimuksen aikana viivästytti opinnäytetyön valmistumista, kun toimeksiantajan oli käytävä uudestaan neuvotteluja. Opinnäytetyön prosessin aikana perustettiin Siun Soten alueelle ensimmäinen ikäihmisten ammatillinen perhekoti. Hakemusprosessi oli pitkä, mutta prosessista saatiin myös paljon tietoa siitä mitä asioita erityisesti lupaprosessissa on otettava huomioon.

Yleiset edellytykset uudenlaisen toimintamallin käyttöönottoon vaikuttaa mahdolliselta. Varmuutta asiaan ei kuitenkaan opinnäytetyön prosessissa saatu. Lopullinen viranomaistahon suhtautuminen jokaiseen perhekotiin ja uudenlaiseen toimintamalliin selviää kuitenkin lopulta vasta siinä vaiheessa, kun lupaa toimintaan haetaan.

Liiketoimintasuunnitelman mallin rakentamisessa pyrittiin ottamaan laajasti huomioon eri sidosryhmien tarpeet ja edellytykset yritystoiminnalle. Tavoitteiden mukaisesti tutkimuksen perusteella saatiin luotua liiketoimintasuunnitelman runko, joka on suunnattu ammatillisille perhekotiyrittäjille, joiden kohderyhmää ovat ikäihmiset. Liiketoimintasuunnitelman runko ja perusteet liiketoimintasuunnitelman rakentamiseen luovutettiin PerhEke-hankkeen käyttöön. PerhEke-hankeen tarjoamissa perhehoitovalmennuksissa voidaan käyttää hyväksi opinnäytetyön tuloksia sekä itse valmennuksen tukena että pohjana jokaisen yrittäjän oman liiketoimintasuunnitelman teossa.

7.2 Menetelmien ja tulosten luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön perustana on käytetty lainsäädäntöä ja viranomaiskäytäntöjä. Viranomaistahojen lopullisesta sitoutumisesta uudenlaiseen malliin ei kuitenkaan voitu opinnäytetyön prosessin aikana saada varmuutta. Lopullisten toimintamallien muotoutuminen tapahtuu vasta ennakkotapausten myötä.

Tutkijan, toimeksiantajan ja sosiaali- ja terveysalan viranomaistahojen kesken käytyjen keskustelujen johtopäätöksistä voidaan päätellä, että tutkimuksen tuloksista on syntynyt yhteisymmärrys. Kuitenkin kuten edellisessä kappaleessa mainittiin, tutkimuksessa törmättiin myös seikkoihin, joihin etukäteen ei voida saada varmuutta. Tahtotila on kuitenkin yhteinen ja mikäli ongelmiin törmätään, on jatkossa pyrkimys löytää yhteisymmärrys myös näihin asioihin.

Tutkimustulosten siirrettävyyttä voidaan arvioida tarkemmin vasta, kunhan tutkimustuloksia kokeillaan käytännössä. Tutkimuksessa selvisi, että jokaisen aluehallintoviranomaisen alueella on käytävä omat neuvottelut. Vasta näiden neuvottelujen perusteella voidaan siirrettävyyttä arvioida.

Opinnäytetyötä on arvioitu yhdessä toimeksiantajan kanssa yritysvalmennuksen rakentamisen yhteydessä. Vaikka tutkijalla on omakohtaista kokemusta ikäihmisten perhehoidosta, on neuvotteluja käyty avoimesti sekä viranomaisten että muiden perhehoitajien kokemuksista oppien. Tutkija on joutunut tutkimuksen aikana muuttamaan ennakkokäsityksiään havaintojen, haastattelujen ja tutkimusaineiston keräämisen perusteella. Tutkijan oma kokemus tutkimusalasta on kuitenkin helpottanut alan ymmärtämistä ja auttanut ymmärtämään esiin nousseiden ongelmien selvittämisen tärkeyttä.

7.3 Pohdinta ja jatkotoimenpiteet

Koska opinnäytetyö on toteutettu tilaustyönä PerhEke-hankkeelle, on työn tuloksia tarkoitus käyttää hyväksi hankkeessa. Työn tuloksia, havaintoja ja liiketoimintasuunnitelman runkoa käytetään PerhEke-hankkeen

perhehoitovalmennuksessa. Valmennus on suunnattu aloittaville ikäihmisten perhehoitoyrittäjille. Ensimmäinen pilottivalmennus järjestettiin PerhEke-hankkeen nimissä syksyllä 2020. Kurssille osallistui aloittavia ja jo toimivia perhehoitajia eri puolilta Suomea. Kurssilaiset kokivat tutkimustulokset hyödyllisenä, erityisen tärkeänä kurssilaiset näkivät liiketaloudellisen neuvonnan ja ohjauksen. Kurssin aikana todettiin, että vuoropuhelua eri viranomaisten kanssa on syytä jatkaa.

Ensimmäisten perhekotien käynnistämisen myötä voidaan vähitellen varmistua työn aikana vielä epävarmoiksi jääneistä seikoista. Ensimmäisen ikäihmisten ammatillisen perhekodin lupaprosessissa jäi vielä epäselväksi muun muassa viranomaisen lopullinen kanta siihen mitä riittävä työkokemus tarkoittaa. Nämä vaatimukset ovat kuitenkin aina tapauskohtaisesti arvioitavia seikkoja. Kokemusten perusteella voidaan kuitenkin sanoa, että toimeksiantajan ja aloittavan perhekodin näkökulmasta tietyt etukäteen määritellyt raamit termin ”riittävä” sijaan olisi tärkeää saada aikaan.

Opinnäytetyön jälkeen yhteistyö toimeksiantajan kanssa on jatkunut valmennusten merkeissä. Työn tuloksia on käytetty koulutusmateriaalin pohjana toimeksiantajan valmennuksessa. Kokemuksen karttuessa myös tuloksia tulee arvioida uudestaan ja päivittää tiedot ajantasaisesti. Myös koulutusmateriaalia joudutaan siis päivittämään jatkossakin.

Perhehoito ikäihmisten hoitomuotona on vielä heikosti tunnettu, ja siksi eri toimintatavoista viestiminen suurelle yleisölle on vasta alussa. Kun mahdollisuuksia toteuttaa ikäihmisten perhehoitoa on erilaisia, myös palveluiden tuottajien kohderyhmä laajenee. Myös ikäihmiset läheisineen tuntevat vielä toistaiseksi heikosti perhehoidon mahdollisuudet toteuttaa asuminen kodinomaisessa ympäristössä. Yhtenäiset käytännöt vaativat vielä hiomista ja neuvotteluja. Kiteen Evankelisella Kansanopistolla on vielä paljon työtä markkinoidessaan ikäihmisten perhehoitoa.

Väestön ikääntyminen on jo tuonut ikäihmisten asumisen ja hoidon haasteet yleiseen keskusteluun yhteiskunnassamme. Valmiita ratkaisuja ei vielä ole ja siksi perhehoidon rooli ikäihmisten asumisen ratkaisuissa on tärkeää selvittää

huolellisesti. Oma näkemykseni ikäihmisten perhehoidon hyödyistä on selkeä. Yksilölliset asumisratkaisut ja erilaiset kodit luovat valinnan varaa ihmisille.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli löytää toimintamalli, jolla ikäihmisten yritysperusteista perhehoitoa voi antaa, niin että ikäihminen voi ostaa palvelun halutessaan suoraan palvelun tuottajalta. Samalla tuotoksena on perhekodille valmis liiketoimintasuunnitelmapohja, missä on otettu huomioon toimialan ja toiminnan erityispiirteet verotuksesta ja lainsäädännöstä lähtien. Toivon, että opinnäytetyön tuotoksia voidaan käyttää hyväksi PerhEke-hankkeen lisäksi myös mahdollisissa jatkohankkeissa. Opinnäytetyön tuottamaa mallia ja liiketoimintasuunnitelmaa voivat myös muut tahot käyttää jatkossa hyödyksi.

Lähteet

- Aluehallintovirasto. 2021. Itä-Suomen aluehallintovirasto. <https://avi.fi/ita-suomi>. 2.9.2021.
- Ammatillisten perhekotien liitto. 2019. Ammatillinen perhehoito. <https://www.apkl.fi/9023>. 17.6.2019.
- Ammatillisten perhekotien liitto. 2020. Yhteystiedot. <https://www.apkl.fi/2>. 18.7.2020.
- Arvonlisäverolaki 1501/1993.
- Autero-Ahlstedt, T. 2018. Miten ja miksi yritykset hyödyntävät liiketoimintamalleja innovoinnissa? Laurea-ammattikorkeakoulu. Liiketalouden tradenomi. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/153757/Tiina_Autero-Ahlstedt.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 19.6.2019.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Essote. 2019. Ammatillisen perhehoidon sääntökirja <https://www.essote.fi/wp-content/uploads/sites/2/2019/01/ammattillisen-perhehoidon-saantokirja-2019.pdf>. 28.6.2020.
- Essote. 2021. Essote. <https://www.essote.fi/>. 30.7.2021.
- Grönroos, C. 2009. Palvelujen johtaminen ja markkinointi. Helsinki: Talentum.
- Hallituksen esitys. HE 137/1999.
- Hallituksen esitys. HE 88/1993.
- Harvard Business Review. 2018. Harvard Business Review Entrepreneur's Handbook Everything You Need to Launch and Grow Your New Business. Boston, Massachusetts: Harvard Business Review Press.
- Haverinen, M. 2018. Ikäihmisten perhehoidon järjestäminen alueellisella yhteistyöllä. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Vanhustyön (ylempi AMK) -koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/154601/Haverinen_Maarit.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 19.6.2019.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistokustannus.
- Holopainen, T. 2017 (toim.) Yrityksen perustamisopas. Turku: Hansaprint Oy.
- Husa, M., Mutanen, A. & Pohjolainen, T. 2008. Kirjoitetaan juridiikkaa. Helsinki: Talentum.
- Jyväskylän yliopisto. 2015. Havainnointi eli observointi. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/havainnointi-eli-observointi-osallistuminen-ja-kenttaetyoe>. 12.10.2019.
- Ketola, T. 2005. Vastuullinen liiketoiminta Sanoista tekoihin. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kiteen evankelinen kansanopisto. 2020. <http://www.kiteenkansanopisto.fi/>. 2.6.2020.
- Koivisto, M., Säynäjäkangas, J. & Forsberg, S. Palvelumuotoilun bisneskirja 2019. Helsinki: Alma Talent.
- Koskinen, I. Alasuutari, P. & Peltonen, T. 2005. Laadulliset menetelmät kauppatieteissä. Tampere: Vastapaino.

- Kosonen, S. 2020. Hankekoordinaattori. PerhEke-hanke. Haastattelu. 16.6.2020.
- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 980/2012.
- Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011.
- Maaranen, S. 2020. Omais- ja perhehoidon koordinaattori. Essote. Haastattelu. 14.5.2020.
- Marttila, L. 2011. Willa-Karoliina Oy hoivakoti ikääntyville. Lahden ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/35561/Marttila_Leila.pdf?sequence=2&isAllowed=y. 14.7.2019.
- Nurmi, T. 2015. Kokemuksia ikäihmisten perhehoidosta ja perhehoitajien saamasta tuesta. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Vanhustyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/100434/nurmi_tarja.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 13.7.2019.
- NY Vuosi yrittäjänä. 2019. Liiketoimintamalli ja -suunnitelma. <https://nyvuosiyrittajana.fi/stepit/liiketoimintasuunnitelma/>. 19.6.2019.
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät, Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.–4. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Osakeyhtiölaki 624/2006.
- Paakkunainen, A. 2019. Hanketyöntekijä. PerhEke-hanke. Haastattelu. 18.12.2019.
- Paakkunainen, A. 2020. Hanketyöntekijä. PerhEke-hanke. Haastattelu. 16.6.2020.
- Palovesi, A. 2020. Perhehoitoyrittäjä. Haastattelu 18.10.2020.
- Perhehoitolaki 263/2015.
- Perhehoitoliitto. 2021a. Mitä perhehoito on. https://www.perhehoitoliitto.fi/tietoa_perhehoidosta/mita_perhehoito_on. 29.7.2021.
- Perhehoitoliitto. 2021b. Perhehoitoliitto ry. https://www.perhehoitoliitto.fi/liitto_toimii/perhehoitoliitto_ry. 29.7.2021.
- Perhehoitoliitto. 2021c. Perhehoidon toimintaohje. https://www.perhehoitoliitto.fi/tietoa_perhehoidosta/perhehoidon_toimintaohje. 29.7.2021.
- Perhehoitoliitto. 2021d. Toimeksiantosuhteisen perhehoitajan tehtävä ja asema. https://www.perhehoitoliitto.fi/minustako_perhehoitaja/perhehoitajan_tehtava. 29.7.2021.
- Perhehoitoliitto. 2021e. Hoivaa ja huolenpitoa perheessä. https://www.perhehoitoliitto.fi/minustako_perhehoitaja/ikaihmissen_perhehoito. 29.7.2021.
- Perhehoitoliitto. 2021f. Kenelle perhehoito sopii. https://www.perhehoitoliitto.fi/minustako_perhehoitaja/ikaihmissen_perhehoito/kenelle_perhehoito_sopii. 29.7.2021.
- Salonen, V. & Toikkanen, P. 2015. Selittävä tekijä Ihmistietoisuus liiketoiminnassa. Jyväskylä: Docendo Oy.
- Sitra. 2012. Ensimmäiset Yhteiskunnallinen yritys -merkit on myönnetty. <https://www.sitra.fi/uutiset/ensimmaiset-yhteiskunnallinen-yritys-merkit-myonnetty/>. 13.6.2020.
- Siun sote. 2016. Perussopimus. https://www.siunsote.fi/documents/4823935/4967036/Siunsote_perussopimus.pdf/cd203e2b-08db-46cb-ae98-f9231ecd7b70. 17.6.2019.
- Siun sote. 2019. Perhehoito. <https://www.siunsote.fi/perhehoito>. 17.6.2019.

- Siun sote. 2020a. Ikäihmisten perhehoidon toimintaohje 1.3.2020 alkaen. <https://www.siunsote.fi/documents/393252/6561253/lk%C3%A4ihmisten+perhehoidon+toimintaohje.pdf/af702b3b-6139-c8bf-d083-cec0afb868c0>. 5.7.2020.
- Siun sote. 2020b. <https://www.siunsote.fi/palveluasuminen>. 14.6.2020.
- Sjöholm, H. 2010. Dynaamisen ja innovatiivisen liiketoimintamallin suunnittelu. Tampere: Swot Consulting Finland.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2018. Ammatillisen perhehoidon sääntökirja luonnos. https://stm.fi/documents/1271139/8296785/B%29+4.+AMMATILLISEN+PERHEHOIDON+S%C3%84%C3%84NT%C3%96KIRJA_luonnos+210518.pdf/c91e1524-a664-4562-b658-af19071266d5/B%29+4.+AMMATILLISEN+PERHEHOIDON+S%C3%84%C3%84NT%C3%96KIRJA_luonnos+210518.pdf.pdf. 18.6.2019.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2021a. Perhehoito. <https://stm.fi/perhehoito>. 29.7.2021.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2021b. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut. <https://stm.fi/sotehuollon-asiakasmaksut>. 29.7.2021.
- Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettu laki 812/2000. Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Suomen uusyrityskeskukset ry. 2020. Perustamisopas. Helsinki: SUK-Palvelu Oy.
- Suomen yrittäjät. 2019. Liiketoimintasuunnitelman tekeminen. <https://www.yrittajat.fi/yrittajan-abc/perustietoa-yrittajyydesta/yrityksen-perustaminen/liiketoimintasuunnitelman-tekeminen>. 19.6.2019.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Ikääntyneet ja muut riskiryhmät – ohjeita koronavirusepidemian aikana. <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/vakavan-koronavirustaudin-riskiryhmat/ikaantyneet-ja-muut-riskiryhmat-ohjeita-koronavirusepidemian-aikana>. 28.6.2020.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021. Omaishoito ja perhehoito. <https://thl.fi/fi/web/ikaantyminen/muuttuvat-vanhuspalvelut/omais-hoito-ja-perhehoito>. 29.7.2021.
- Theseus. 2021. Theseus. <https://www.theseus.fi/discover?scope=%2F&query=&submit=>. 4.9.2021.
- Tilastokeskus. 2020. Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste Liitetaulukko 1. Väkiluku ja väestöllinen huoltosuhde vuoden 2030 lopussa eri vuosina laadituissa ennusteissa. http://www.stat.fi/til/vaenn/2019/vaenn_2019_2019-09-30_tau_001_fi.html. 28.6.2020.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2011. Yhteiskunnallisen yrityksen toimintamallin kehittäminen. Paikka: Edita Publishing Oy.
- Työaikalaki 872/2019.
- Valtioneuvosto. 2020. Hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirustilanteen-vuoksi>. 5.7.2020.
- Valvira. 2015. <https://www.valvira.fi/valvira>. 28.6.2020.

- Valvira. 2016. Kaltoinkohtelu ympärivuorokautisissa vanhustenhuollonyksiköissä työntekijöiden havainnoimana. Valviran kysely 25.2.–18.3.2016. https://www.valvira.fi/documents/14444/1835702/Selvityksia_kaltoinkohtelu_vanhustenhuollon_yksikoissa.pdf/e530024a-9274-4cc1-b651-5d5c03a9661c. 28.6.2020.
- Varis, M. 2020. Palvelujohtaja. Siun sote. Haastattelu. 5.6.2020.
- Verohallinto. Sosiaalihoitopalvelujen arvonlisäverotus. 2019. <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48131/sosiaalihoitopalvelujen-arvonlis%C3%A4verotus/>.3.6.2020.
- Viitala, R. & Jylhä, E. 2013. Liiketoimintaosaaminen Menestyvän yritystoiminnan perusta. Porvoo: Bokwell Oy.
- Yritys- ja yhteisötietojärjestelmä. 2020. <https://tietopalvelu.ytj.fi/>. 6.6.2020.

Teemahaastattelurunko 1: Perhekodit

Taustatiedot

- Perustamisvuosi
- Toimintamuoto
- Perheenjäsenet

Teema 1. Perhehoitokokemukset

- Millaisia positiivisia kokemuksia perhehoito sinussa herättää ja miksi?
- Onko perhehoidossa sinun mielestäsi negatiivisia asioita ja millaisia?
- Aiotko jatkaa perhehoitajana ja suosittelisitko sitä muille ja miksi?

Teema 2. Asiakkaiden tarpeet ja todellisuus

- Minkälaisia toiveita ja tarpeita asiakkailla tai potentiaalisilla asiakkailla on mitä et ole voinut toteuttaa tai mitä on ollut vaikea toteuttaa nykyisen ohjeistuksen/lainsäädännön vuoksi?
- Minkälaisia ongelmia on tullut eteen lainsäädännön ja viranomaisohjeistuksen vuoksi?

Teema 3. Yritysperusteisen perhehoidon kysymykset

- Uskotko, että yritysperusteiselle perhehoidolle olisi kysyntää?
- Olisitko kiinnostunut yritysperusteisesta perhehoidosta?
- Minkälaista tietoa ja ohjeistusta haluaisit saada yritysperusteisesta perhehoidosta?

Teemahaastattelurunko 2: Asiakkaat (Ikäihmiset ja omaiset)

Taustatiedot

- Ikä
- Asumismuoto
- Toimintakyky ja avun tarve

Teema 1. Perhehoitokokemukset

- Millaisia positiivisia kokemuksia perhehoito sinussa herättää?
- Onko perhehoidossa sinun mielestäsi negatiivisia asioita ja jos niin millaisia?
- Oletko asunut perhekodissa?

Teema 2. Tarpeet ja toiveet

- Haluaisitko asua perhekodissa? Miksi?
- Voitko vapaasti valita asumismuodon?
- Mikäli asumismuodon valintaan liittyy ongelmia, mitä ne ovat ja mistä johtuvat?

Teema 3. Yritysperusteisen perhehoidon kysymykset

- Jos voisit maksaa omalla rahalla asumisen perhekodissa, olisitko kiinnostunut mahdollisuudesta?
- Minkälaisia uhkia voisi liittyä yritysperusteiseen perhehoitoon?
- Minkälaisia mahdollisuuksia voisi liittyä yritysperusteiseen perhehoitoon?

Teemahaastattelurunko 3: Viranomaiset

Taustatiedot

- Viranomainen
- Asema lupamenettelyssä
- Asema valvontamenettelyssä

Teema 1. Perhehoitokokemukset

- Millaisia positiivisia kokemuksia perhehoito sinussa herättää?
- Onko perhehoidossa sinun mielestäsi negatiivisia asioita?
- Minkälaisia erityisiä haasteita perhehoidossa on liittyen omaan hallinnon alaasi?

Teema 2. Perhehoito asumismuotona -tarve

- Onko olemassa olevien perhehoitomuotojen rinnalle ilmennyt muita tarpeita?
- Minkälaisia lainsäädännöllisiä tai muita vastaavia esteitä on muiden mallien käyttöönotolla?

Teema 3. Yritysperusteisen perhehoidon kysymykset

- Miten suhtaudut tai hallinnon alasi suhtautuu mahdolliseen yrityspерusteiseen perhehoitoon?
- Mitkä asiat tulee ratkaista liittyen yrityspерusteiseen perhehoitoon?
- Missä roolissa organisaatiosi tulisi olla liittyen yrityspерusteiseen perhehoitoon?